

Till statsrådet och chefen för Utbildningsdepartementet Jan Björklund

Den 22 januari 2008 förordnade chefen för Utbildningsdepartementet, statsrådet Björklund, en arbetsgrupp (U 2007:D) inom departementet med uppgift att undersöka en rätt till gymnasial vuxenutbildning och gymnasial vuxenutbildning för utvecklingsstörda.

Följande personer förordnades att ingå i arbetsgruppen: departementssekreteraren Anna Barklund, Utbildningsdepartementet, kanslirådet Bente Björk, Utbildningsdepartementet, ämnesrådet Berndt Ericsson, Utbildningsdepartementet, departementssekreteraren Karin Gustafsson, Finansdepartementet, departementssekreteraren Emil Högberg, Finansdepartementet, departementssekreteraren Per-Erik Jalava, Utbildningsdepartementet, kanslirådet Eva Löfbom, Finansdepartementet, kanslirådet Anna Skeppstedt, Utbildningsdepartementet och utredaren Hans Strandell, Utbildningsdepartementet, tillika arbetsgruppens ordförande.

Den 11 mars 2008 entledigade chefen för Utbildningsdepartementet, statsrådet Björklund, Karin Gustafsson och förordnade departementssekreteraren Ola Eriksson, Finansdepartementet och departementssekreteraren Josefin Ehrengren, Arbetsmarknadsdepartementet att ingå i arbetsgruppen.

Arbetsgruppen har diskuterat frågor rörande uppdraget med Sveriges Kommuner och Landsting genom dess referensgrupp för vuxenutbildning. Samråd har även skett med Gymnasieutredningen (U 2007:01), Frivuxutredningen (U 2007:02) och Yrkeshögskoleutredningen (U 2007:07). Kontakter för samråd har tagits med Statens skolverk och Högskoleverket. Skolverket och Statistiska centralbyrån har biträtt arbetsgruppen med statistiskt underlag.

Arbetsgruppen får härmed redovisa sitt uppdrag.

Stockholm i april 2009

Hans Strandell

Anna Barklund

Bente Björk

Josefin Ehrengren

Berndt Ericsson

Ola Eriksson

Emil Högberg

Per-Erik Jalava

Eva Löfbom

Anna Skeppstedt

Innehåll

Sammanfattning.....	8
Uppdraget.....	8
Rätt att studera inom gymnasial vuxenutbildning	9
Reglerna för grundläggande behörighet och urval till högskoleutbildning	9
Analys av deltagarna	9
Målgruppen	10
Målinriktning av studierna	11
Gymnasieutredningen.....	11
Yrkeshögskolan.....	12
Alternativa förslag.....	12
Åtgärder med anledning av effekter på kommunal nivå.....	16
Rätt att studera för att uppnå särskild behörighet till högskoleutbildning	17
Rätt till gymnasial särvux.....	18
Kostnader.....	19
1 Författningsförslag	21
1.1 Förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100).....	21

1.2	Alternativa förslag till förordningar om ändring i förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning inom nuvarande system på gymnasial nivå	26
	Alternativ 1 a (kursvalsalternativet med 25-årsregel)	26
	Alternativ 1 b (kursvalsalternativet)	26
	Alternativ 1 (kursvalsalternativet med 25-årsregel)	28
	Alternativ 2 (programalternativet)	29
	Alternativ 2 (programalternativet med 25-årsregel)	30
1.3	Alternativa förslag till förordningar om ändring i förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning inom det av Gymnasieutredningen föreslagna systemet på gymnasial nivå.....	32
	Alternativ 1 (kursvalsalternativet)	32
	Alternativ 1 (kursvalsalternativet med 25-årsregel)	33
	Alternativ 2 (programalternativet)	34
	Alternativ 2 (programalternativet med 25-årsregel)	35
1.4	Förslag till förordning om ändring i förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning, gemensamt för alla alternativ.....	37
1.5	Förslag till förordning om ändring i förordningen (1992:736) om vuxenutbildning för utvecklingsstörda	39
2	Uppdraget	41
3	Rätt att delta i gymnasial vuxenutbildning för att uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning	43
3.1	Nuvarande regler för vuxenutbildningen	43
3.1.1	Grundläggande vuxenutbildning.....	43
3.1.2	Gymnasial vuxenutbildning	43

3.1.3	Innehållet i behörighetsgivande utbildning i gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning	45
3.2	Aktuellt reformarbete.....	47
3.2.1	Grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå och som vänder sig till nybörjare.....	47
3.2.2	Urval vid antagning till högskoleutbildning	49
3.2.3	Gymnasieutredningen	50
3.2.4	Yrkeshögskolan	54
3.2.5	Skollagsberedningen.....	55
3.2.6	Utbildningsnivån i Sverige	55
3.2.7	Genomströmning gymnasieskola – komvux – högskola	56
3.2.8	SCB-studie om motiv och mål med studier på komvux.....	58
3.2.9	Nuvarande behörighetsgivande studier.....	58
3.2.10	Studerande i gymnasial vuxenutbildning som gått i dagens kursutformade gymnasieskola	59
3.2.11	Verksamhet före och efter studierna.....	65
3.2.12	Tid mellan invandring och studier.....	68
3.3	Förslag till utformning av rätt till gymnasial vuxenutbildning	68
3.3.1	Utgångspunkter.....	68
3.3.2	Ändring i skollagen om kommunernas skyldighet	76
3.3.3	Alternativa förslag till reglering på förordningsnivå.....	78
3.3.4	Konsekvenser av införandet av yrkeshögskolan	87
3.4	Förslag och bedömningar med anledning av effekter på kommunal nivå	88
3.4.1	Innebörden av en rätt till gymnasial vuxenutbildning.....	88

3.4.2	Studiestart och urval	89
3.4.3	Bedömning av grundläggande behörighet	90
3.4.4	Nationell betygsdatabas	91
3.4.5	Samverkan mellan kommuner inom gymnasial vuxenutbildning	92
4	Rätt till särskild behörighet till högskoleutbildning på grundnivå.....	95
4.1	Särskild behörighet till högskoleutbildning på grundnivå	95
5	Rätt att delta i gymnasial vuxenutbildning för utvecklingsstörda	99
5.1	Nuvarande regler	99
5.2	Deltagare.....	100
5.3	Ändring i skollagen om kommunernas skyldighet	101
5.4	Förslag till kompletterande föreskrifter om val av kurser och urval.....	102
5.5	Samverkan mellan kommuner inom gymnasial vuxenutbildning för utvecklingsstörda	103
6	Individens försörjning	105
7	Kostnader	107
7.1	Kommunernas nuvarande kostnader	107
7.1.1	Kostnader för elever i gymnasial vuxenutbildning som tidigare gått i dagens gymnasieskola	108
7.1.2	Kostnader för elever som inte gått i dagens gymnasieskola	110

7.1.3	Kostnader för elever i gymnasial särvtux.....	111
7.2	Kommunernas kostnader efter ett införande av rättigheter.....	112
7.2.1	Allmänt.....	112
7.2.2	Kostnadsförändring på grund av förändringar av årskullarnas storlek	114
7.2.3	Kostnader till följd av ändrade beteenden hos sökande.....	115
7.2.4	Kostnadskonsekvenser av reglerna för urval vid antagning till högskoleutbildning.....	117
7.2.5	Kostnadskonsekvenser av de föreslagna alternativen.....	117
7.2.6	Kostnader för rätt till gymnasial vuxenutbildning för utvecklingsstörda	118
7.2.7	Administrativa kostnader.....	119
7.2.8	Övriga faktorer	119
7.2.9	Översikt över kostnaderna.....	120
7.2.10	Statsbidragsfrågor	121
8	Författningskommentar	123
	Bilaga.....	125

Sammanfattning

Uppdraget

Arbetsgruppens uppdrag har varit att undersöka och lämna alternativa förslag på hur en rättighet för vuxna att ta del av gymnasial vuxenutbildning och gymnasial vuxenutbildning för utvecklingsstörda (gymnasial särvux) kan utformas. Utgångspunkten ska vara att den enskilde alltid ska ha rätt att studera inom kommunal vuxenutbildning (komvux) för att uppnå grundläggande behörighet att delta i högskoleutbildning. Arbetsgruppen ska därutöver belysa effekterna av om rättigheten också skulle omfatta studier för att uppnå särskild behörighet för högskolestudier.

Av uppdraget till arbetsgruppen framgår att avsikten inte är att förutsättningarna för sökande som inte kan åberopa en rätt ska ändras. Arbetsgruppen anser därför att en rättighetsreglering bör utformas som ett tillägg till nuvarande bestämmelser om kommunernas uppdrag. Eftersom nuvarande uppdrag kvarstår medför införandet av en rättighet inte någon ändring av de författningsmässiga förutsättningarna för att söka och få tillträde enligt nuvarande regler.

Rätt att studera inom gymnasial vuxenutbildning

Reglerna för grundläggande behörighet och urval till högskoleutbildning

Ett antal förändringar av reglerna för grundläggande behörighet till högskoleutbildning har nyligen beslutats med anledning av regeringens proposition *Vägar till högskolan för kunskap och kvalitet* (prop. 2006/07:107, bet. 2006/07:UbU 17, rskr. 2006/07:202). Arbetsgruppen bedömer att förändringarna inte i någon högre grad påverkar efterfrågan på gymnasial vuxenutbildning för grundläggande behörighet till högskoleutbildning. Nya urvalsregler, som är till viss nackdel för dem som kompletterat utbildningen inom gymnasieskolan med kurser inom komvux, kan däremot minska efterfrågan.

Analys av deltagarna

Ett betydande antal personer avbryter studierna i gymnasieskolan och fortsätter senare studierna i gymnasial vuxenutbildning. Av 389 540 personer födda mellan 1981 och 1984 som alla har gått i svensk grundskola och påbörjat ett program i gymnasieskolan avbröt 43 526 (11,2 procent) studierna i gymnasieskolan i år 1 eller 2. Av dem fortsatte 19 447 (44,7 procent) i komvux. Totalt 53 372 elever (13,7 procent) har påbörjat ett tredje år i gymnasieskolan men inte fått slutbetyg. Av dem har 24 382 (45,7 procent) fortsatt studierna i komvux. Av alla som avbrutit studierna i gymnasieskolan och sedan fortsatt i komvux har cirka 5 200 personer (12 procent) senare studerat på högskolan. Andelen nybörjare i högskolan som dessförinnan studerat i komvux och som saknar en föregående avslutad utbildning i gymnasieskolan ökade från åtta till elva procent under senare hälften av 1990-talet. Andelen har därefter legat kvar på ungefär samma nivå.

Bland studerande som gått i den nuvarande kursutformade gymnasieskolan har de behörighetsgivande studierna i komvux varit nästan jämnt fördelade mellan kvinnor och män. Cirka 40 procent av dem som gått i den kursutformade gymnasieskolan och därefter uppnått grundläggande behörighet till högskoleutbildning i komvux har hittills gått vidare till högskolestudier. En något större andel av männen än av kvinnorna har gått vidare till högskolestudier. Andelen utlandsfödda är cirka 17 procent både bland dem som uppnått behörigheten genom komvux och bland dem som gått vidare till högskolestudier. Av elever i komvux som inte gått i den nuvarande kursutformade gymnasieskolan och saknat grundläggande behörighet till högskoleutbildning är kvinnornas andel 70–80 procent.

Av elever som gått i den kursutformade gymnasieskolan utan att ha fått slutbetyg och som under 2000-talet fortsatt i komvux kan cirka 4 100 personer per årskull (12 procent) beräknas ha studerat för att uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning inom gymnasial komvux. För enskilda kommuner kan andelen variera mellan några procent och drygt 20 procent. Av de komvuxelever som inte gått i den nuvarande gymnasieskolan studerar uppskattningsvis cirka 6 000 per läsår för att få grundläggande behörighet till högskoleutbildning. Av det totala antalet elever i gymnasial vuxenutbildning saknar cirka en tredjedel grundläggande behörighet till högskoleutbildning.

Målgruppen

Målgruppen för en rätt till gymnasial vuxenutbildning är alla personer som uppfyller behörighetsvillkoren och som avser att studera för att få grundläggande behörighet till högskoleutbildning. Man kan enligt arbetsgruppens mening inte räkna med att alla som utnyttjar en rätt till tillträde kommer att söka till högskolan efter de behörighetsgivande studierna i

komvux. Dessa kan utgöra en grund även för andra studier och för yrkesverksamhet.

Målinriktning av studierna

Enligt nuvarande regler ska studier i komvux vara målinriktade. Den enskildes utbildningsmål ska dokumenteras i en individuell studieplan som ska upprättas för varje elev i samverkan med eleven. Arbetsgruppen utgår från att denna princip ska gälla även för rättighetsgrundande studier. För rätt till utbildning bör det därför krävas att studierna är inriktade mot att uppnå grundläggande behörighet till högskolestudier. De individuella studieplanerna bör av den orsaken innehålla uppgifter om vilka kurser som kommunen är skyldig att erbjuda. Bestämmelserna i 1 kap. 2 § förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning, att stödet för vuxnas lärande ska utformas utifrån den enskildes behov och förutsättningar, medför att den individuella studieplanen måste vara lämplig med avseende på de högskolestudier som eleven vill vara förberedd för.

Gymnasieutredningen

Gymnasieutredningen har i sitt betänkande *Framtidsvägen – en reformerad gymnasieskola* (SOU 2008:27) lämnat förslag i frågor som berör arbetsgruppens uppdrag. Arbetsgruppen anser att för att en rätt till gymnasial vuxenutbildning ska bli tillräckligt belyst som ett underlag för kommande ställningstaganden bör den behandlas med utgångspunkt både i nuvarande system och utifrån de förslag Gymnasieutredningen lämnat. Gymnasieutredningens förslag om t.ex. examina innebär sådana förändringar att det i flera fall behövs skilda förslag av arbetsgruppen om föreskrifter, dels för en rätt inom nuvarande system, dels för en rätt inom det av utredningen förslagna systemet. Om kommande beslut innebär avvikelser från

Gymnasieutredningens förslag kan förutsättningarna för arbetsgruppens förslag i denna del komma att ändras.

Yrkeshögskolan

Den som uppnår grundläggande behörighet till högskoleutbildning har därmed också uppfyllt de generella behörighetskraven för yrkeshögskolan. Detta förhållande medför att en rätt till studier för grundläggande behörighet till högskoleutbildning även ger en reell men inte formell rätt att studera till behörighet för yrkeshögskoleutbildning.

Alternativa förslag

Arbetsgruppen anser att alternativa förslag om en rättighet till gymnasial vuxenutbildning i första hand bör grundas på olika kriterier avseende utbildningens inriktning och innehåll och på olika tillkommande behörighetsregler. Åldersregler bör kunna användas i den utsträckning en särbehandling på grund av ålder inte innebär en åldersdiskriminering.

Arbetsgruppen presenterar alternativa förslag som alla är baserade på ett förslag om ändring i skollagen (1985:1100). Arbetsgruppen föreslår en ändring i 11 kap. 17 § skollagen som innebär att om inte annat följer av föreskrifter som meddelas av regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, ska utbildning som är behörighetsvillkor för tillträde till grundläggande högskoleutbildning erbjudas av kommunerna i den omfattning som efterfrågas och behövs. De olika alternativen redovisas som alternativa föreskrifter i förordningen om kommunal vuxenutbildning.

Eftersom landsting inte har någon skyldighet att erbjuda gymnasial vuxenutbildning anser arbetsgruppen att de inte bör åläggas någon skyldighet att ta emot sökande till utbildning för att få grundläggande behörighet. Landstingen får emellertid

anordna sådan utbildning, t.ex. inom områdena naturbruk och vård.

Alternativ 1 kursvalsalternativet

Ett första alternativ, *kursvalsalternativet*, innebär minsta möjliga förändring i förhållande till nuvarande reglering. Alternativet innebär att den totala frihet som enligt förordningen om kommunal vuxenutbildning gäller för val av kurser, utöver de kärnämneskurser som fordras för slutbetyg i komvux, även kommer att gälla för rättighetsgrundande studier. Eftersom den enskildes rätt är en rätt att få den grundläggande behörigheten och inte en rätt att delta i vilka kurser som helst begränsas emellertid den enskildes frihet i realiteten av kommunens bedömning av vilka kurser som behövs utöver kärnämneskurser.

En variant av kursvalsalternativet inom nuvarande system bör enligt arbetsgruppen vara att lokala kurser inom komvux, som inte är kurser i gymnasieskolans ämnen, inte får ingå i en rätt till gymnasial utbildning i komvux. Gymnasieutredningen har föreslagit att lokala kurser i sin nuvarande form ska utgå ur gymnasieskolan och den gymnasiala vuxenutbildningen. Om förslaget genomförs är denna senare variant av kursvalsalternativet inte längre aktuell.

Alternativ 2 programalternativet

Arbetsgruppens andra förslag, *programalternativet*, innebär att rätten till gymnasial vuxenutbildning för att uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning kopplas till mer "högskoleanpassade" kriterier. Till alternativet hör ett krav på behörighet att antas till nationella program i gymnasieskolan för rätt till gymnasial vuxenutbildning. Kravet innebär en förbättring av kommunernas möjligheter att granska de sökandes

förkunskaper och att bedöma deras förutsättningar att klara de högskoleförberedande studierna.

Enligt alternativet fordras det också att de åsyftade studierna motsvarar ett högskoleinriktat behörighetsgivande gymnasieprogram, dvs. består av kurser inom kärnämnen och profilämnena för respektive program. Valmöjligheterna i fråga om kurser är väsentligt mindre än inom kursvalsalternativet. Att få grundläggande behörighet till högskoleutbildning genom studier i komvux blir likvärdigt med att få behörighet genom studier i gymnasieskolan. Inom nuvarande system bör således studierna leda till ett slutbetyg som motsvarar ett slutbetyg från ett nationellt eller specialutformat program i gymnasieskolan, dock inom ramen för de 2 350 gymnasiepoäng som är kravet för slutbetyg i gymnasial vuxenutbildning.

I det av Gymnasieutredningen föreslagna systemet bör studierna syfta till en högskoleförberedande examen i gymnasial vuxenutbildning som inom ramen för de 2 400 gymnasiepoäng som föreslås vara kravet för högskoleförberedande examen i komvux motsvarar examen från ett högskoleförberedande program i gymnasieskolan.

De nämnda två kraven – behörighet till gymnasieskolan respektive kurser som motsvarar ett högskoleinriktat gymnasieprogram – ska inte gälla dem som har slutbetyg eller examen från gymnasieskolan men som behöver komplettera med någon eller några kurser för att uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning.

I många fall kommer eleverna att ha godkända betyg på tidigare avklarade kurser som kan tillgodoräknas för slutbetyg respektive examen enligt de ovan angivna kraven. I sådana fall bör det med utgångspunkt i programkraven kunna upprättas en anpassad studieplan med kurser som tillsammans med de tidigare kurserna leder till utbildningsmålet.

25-årsregel

Enligt uppdraget ska arbetsgruppen beakta om förslagen påverkar incitamenten för ungdomar att fullfölja sin utbildning i gymnasieskolan. Enligt arbetsgruppens bedömning finns det en risk att en ytterligare prioritering av de behörighetsgivande studierna i komvux genom ett införande av en rätt till gymnasial vuxenutbildning kommer att uppfattas som att det alltid skulle vara invändningsfritt att avbryta utbildningen i gymnasieskolan för att relativt snart fortsätta i komvux. Arbetsgruppen har övervägt hur en sådan utveckling, som inte stämmer med syftena med komvux, kan motverkas och bedömer att möjligheterna är mycket begränsade.

För gymnasial vuxenutbildning gäller enligt skollagen en åldersregel som innebär att den som inte har slutfört utbildningen i gymnasieskolan är behörig att delta i gymnasial vuxenutbildning från och med andra kalenderhalvåret det år han eller hon fyller 20 år. Denna och andra åldersregler inom utbildningsväsendet har bedömts som godtagbara i samband med tillkomsten av diskrimineringslagen (2008:567). Den möjlighet som arbetsgruppen har funnit är därför att införa en ytterligare åldersregel. Denna innebär att en rättighet inträder först vid 25 års ålder såvida inte den sökande har ett slutbetyg från ett fullständigt nationellt eller specialutformat program eller har avlagt yrkesexamen men på grund av icke godkända kursbetyg inte når upp till kraven för grundläggande behörighet till högskoleutbildning. Såväl kursvalsalternativet som programalternativet kan kompletteras med 25-årsregeln. Den som inte omfattas av en rätt och före 25 års ålder vill börja studera eller återuppta studier för grundläggande behörighet till högskoleutbildning kan söka till den utbildning kommunen anordnar enligt nuvarande regler. Arbetsgruppen bedömer att om alternativen kompletteras med 25-årsregeln bör det leda till bättre genomströmning i gymnasieskolan än annars. Å andra sidan kan de som avbryter studierna i gymnasieskolan i vissa fall komma att fullfölja studierna vid senare ålder än under

nuvarande förhållanden. Mot bakgrund av regeringens bedömning i propositionen *Ett starkare skydd mot diskriminering* (prop. 2007/08:95) om att de åldersregler som finns inom utbildningsväsendet är godtagbara, bedömer arbetsgruppen att 25-årsregeln uppfyller kraven för att tillåta särbehandling på grund av ålder enligt 2 kap. 6 § första stycket 3 diskrimineringslagen.

Åtgärder med anledning av effekter på kommunal nivå

En rätt till gymnasial vuxenutbildning för att få grundläggande behörighet till högskoleutbildning innebär att det inte kan finnas skillnader mellan kommuner i fråga om individens möjlighet att få tillgång till utbildning för sådan behörighet. Denna del av den gymnasiala vuxenutbildningen får en särskilt prioriterad ställning. Kommunerna kan i motsats till i dag inte helt styra antalet elever inom den gymnasiala vuxenutbildningen utan måste bereda plats åt alla behöriga sökande som har en rätt. Om det uppstår en brist på resurser i förhållande till efterfrågan på utbildning kan å andra sidan kravet på att ta emot sökande som har en rätt enligt arbetsgruppens bedömning leda till besparingar inom andra delar av komvux.

Om en rätt till gymnasial vuxenutbildning för att uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning införs är det i princip möjligt att antalet sökande till komvux i vissa fall ökar dramatiskt och även varierar kraftigt. Eftersom kommunerna inte kan avvisa sökande som har rätt till utbildning kan svårhanterade planeringsproblem i undantagsfall bli följden. Arbetsgruppen föreslår därför att kommunerna som en nödfallsåtgärd får skjuta upp studiestarten för sökande i den omfattning det är nödvändigt i högst sex månader, om det kan motiveras med att antalet sökande med rätt till utbildning väsentligt överstiger planerat antal. Arbetsgruppen föreslår att företräde i sådana fall ska ges i den ordning som ansökningarna har kommit in.

Arbetsgruppens förslag innebär att kommunerna behöver utveckla rutiner för att hantera ansökningar om utbildning enligt de nya reglerna, bl.a. för att kunna bedöma rätten till och behovet av utbildning. Arbetsgruppen bedömer att möjligheten att införa en nationell databas för slutbetyg från gymnasieskolan och gymnasial vuxenutbildning som är tillgänglig för berörda myndigheter bör utredas.

Arbetsgruppen bedömer att samverkan mellan kommuner i många fall är en förutsättning för att de ska kunna tillgodose en rätt till gymnasial vuxenutbildning. Särskilt gäller detta små kommuner som kan ha svårt att ordna längre utbildningar. Arbetsgruppen föreslår därför att hemkommunen vid behov bör kunna hänvisa sökande till en annan kommun eller ett landsting som hemkommunen har samarbete med enligt ett samverkansavtal. Två eller flera kommuner som gemensamt erbjuder utbildning bildar ett samverkansområde för den utbildningen. Kommuner som har slutit samverkansavtal med ett landsting om en viss utbildning bildar ett samverkansområde för den utbildningen. I andra fall kan hemkommunen besluta om huruvida den åtar sig att svara för kostnaderna. En kommun ska inte vara skyldig att till rättighetsgrundande utbildning ta emot en sökande från en annan kommun om det inte finns ett samverkansavtal.

Rätt att studera för att uppnå särskild behörighet till högskoleutbildning

Statens skolverks statistik över elever och kursdeltagare i gymnasial vuxenutbildning läsåren 2005/06 och 2006/07 visar att cirka 20 procent av kursdeltagarna deltar i sådana kurser som ingår i Högskoleverkets beslutade områdesbehörigheter som ska tillämpas från och med antagningen till höstterminen 2010. Om en rätt att uppnå särskild behörighet införs bör den enligt arbetsgruppens bedömning begränsas till att endast gälla för dem som redan har grundläggande behörighet till högskoleutbildning.

Den bör vidare endast avse sådana kurser som ingår i standardbehörighet respektive områdesbehörighet som föreskrivs av Högskoleverket – inte eventuellt lokalt fastställda krav. Rätten bör dessutom enligt arbetsgruppens uppfattning inte kunna utnyttjas för mer än en standardbehörighet respektive områdesbehörighet.

Rätt till gymnasial särvox

Cirka 1 300 personer deltar i gymnasial särvox, gymnasial vuxenutbildning för utvecklingsstörda. Målgruppen för en rätt utgörs här av personer som inte slutfört utbildningen i gymnasiesärskolan. En rätt till gymnasial särvox kan enligt arbetsgruppens bedömning inte knytas till något specifikt utbildningsmål på samma sätt som rätten till gymnasial vuxenutbildning. En rätt till gymnasial särvox kan dock göras mer generell varvid hänsyn tas till individuella förutsättningar. Den kan utformas så att den gäller de studier som behövs för att uppnå mål som normalt skulle ha kunnat uppnås i gymnasiesärskolan. Därigenom blir konstruktionen i huvudsak densamma som för rätten till gymnasial vuxenutbildning. Det generella behörighetskravet att ha förutsättningar att följa utbildningen bör gälla. Arbetsgruppen föreslår att utbildningen maximalt bör kunna omfatta fyra år och endast gälla deltagande i nationella kurser.

Arbetsgruppen bedömer att samverkan mellan kommuner i många fall är en viktig förutsättning för att kommuner även ska kunna tillgodose en rätt till gymnasial särvox. Arbetsgruppen föreslår därför att hemkommunen vid behov bör kunna hänvisa sökande till en annan kommun eller ett landsting som hemkommunen har samarbete med enligt ett samverkansavtal. Två eller flera kommuner som gemensamt erbjuder utbildning bildar ett samverkansområde för den utbildningen. Kommuner som har slutit samverkansavtal med ett landsting om en viss utbildning bildar ett samverkansområde för den utbildningen. I

andra fall kan hemkommunen besluta om huruvida den åtar sig att svara för kostnaderna. En kommun ska inte vara skyldig att till rättighetsgrundande utbildning ta emot en sökande från en annan kommun om det inte finns ett samverkansavtal.

Kostnader

Utifrån tillgängligt statistiskt underlag beräknas kommunernas nuvarande kostnad för utbildning som ger grundläggande behörighet till högskoleutbildning till cirka 350 miljoner kronor per år. Eftersom det inte bedöms finnas någon kö av ännu inte antagna till sådan utbildning kan man inte vänta sig att ett införande av en rätt leder till ökad studievolym och ökade kostnader vid i övrigt oförändrade förhållanden. På grund av förändringar av årskullarnas storlek beräknas dock den årliga kostnaden öka till cirka 397 miljoner kronor per år från och med 2010 för att efter hand minska till cirka 342 miljoner kronor per år. Av de förslag arbetsgruppen presenterar bedöms 25-årsregeln innebära att kostnaden för rättighetsgrundande gymnasial vuxenutbildning blir cirka 160–210 miljoner kronor lägre per år.

För att göra kostnadsbilden mer fullständig pekar arbetsgruppen bl.a. på att om alla nuvarande elever i gymnasial vuxenutbildning som har studerat i gymnasieskola men som inte har grundläggande behörighet till högskoleutbildning skulle efterfråga utbildning till sådan behörighet, kan kostnaden för den utbildningen uppskattas till 705 miljoner kronor per år. Om dessutom kursvalsalternativet genomförs är det i princip möjligt att alla kurser inom gymnasial vuxenutbildning skulle kunna bli efterfrågade med åberopande av rättighet. Programalternativet medger inte detta på grund av begränsningen till kärnämnen och profilämnen. Det är dock kommunen som bestämmer vilka kurser utöver kärnämneskurser som behövs för den grundläggande behörigheten och som ska ingå i de individuella studieplanerna.

Den nuvarande totalkostnaden för all utbildning inom gymnasial särsvux är cirka 44 miljoner kronor per år. Endast en mindre del av totalkostnaden bedöms komma att avse elever som uppfyller de föreslagna kraven för rätt. Kostnaden för en framtida rätt till gymnasial särsvux beror på hur stort behov det kommer att finnas hos personer med behörighet till utbildningen, något som inte kan bedömas utan en särskild utredning.

Arbetsgruppen framhåller att efterfrågan på en rättighetsgrundande utbildning påverkas av årskullarnas storlek samt av arbetsmarknaden och ett antal andra svårbedömda faktorer som t.ex.:

- personers ändrade beteende och ökade intresse när det finns en rätt till utbildning,
- reglerna för urval vid antagning till högskolan,
- ett genomförande av Gymnasieutredningens förslag, och
- införandet av yrkeshögskolan.

Införandet av en rätt till gymnasial vuxenutbildning och gymnasial särsvux innebär en ambitionsnivåhöjning av statens styrning vilket får konsekvenser för kommunerna. Enligt den kommunala finansieringsprincipen ska staten kompensera kommunerna om de får kostnader till följd av ny statlig reglering. En redogörelse för hur finansieringsprincipen ska tillämpas finns i Finansdepartementets cirkulär nr Fi 2008:2. Eftersom frågan om förhandling mellan staten och kommunerna inte ingår i arbetsgruppens uppdrag behandlar arbetsgruppen inte denna fråga.

1 Författningsförslag

1.1 Förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100)

Härigenom föreskrivs att 11 kap. 17, 19 och 20 §§ samt 12 kap. 3 och 7 §§ skollagen (1985:1100)¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 kap. 17 §

Kommunerna *skall* erbjuda gymnasial vuxenutbildning. De *skall* härvid sträva efter att erbjuda utbildning som svarar mot efterfrågan och behov.

Kommunerna *ska* erbjuda gymnasial vuxenutbildning. De *ska* härvid sträva efter att erbjuda utbildning som svarar mot efterfrågan och behov.

Varje kommun ska erbjuda sådan gymnasial vuxenutbildning som krävs för behörighet till högskoleutbildning på grundnivå i den omfattning som efterfrågas och behövs av kommuninnevånarna. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter

¹ Lagen omtryckt 1997:1212.

om denna skyldighet och får göra undantag från skyldigheten.

Landstingen får anordna gymnasial vuxenutbildning inom områdena naturbruk och omvårdnad.

Efter överenskommelse med en kommun får ett landsting anordna gymnasial vuxenutbildning även inom andra områden.

Sådan utbildning som kommunen är skyldig att erbjuda enligt andra stycket ska anordnas av kommunen eller av en annan kommun eller ett landsting i enlighet med samverkansavtal. Två eller flera kommuner som gemensamt erbjuder utbildning bildar ett samverkansområde för den utbildningen. Kommuner som har slutit samverkansavtal med ett landsting om en viss utbildning bildar ett samverkansområde för den utbildningen.

19 §

Varje kommuninnevånare är behörig att delta i gymnasial vuxenutbildning om han är bosatt i landet och i övrigt uppfyller föreskrivna villkor,

1. från och med andra kalenderhalvåret det år han fyller 20 år, eller

2. när han slutfört utbildning på ett nationellt program eller likvärdig utbildning i gymnasieskolan.

Regeringen får föreskriva att också den som inte är bosatt i landet <i>skall</i> vara behörig att delta.	Regeringen får föreskriva att också den som inte är bosatt i landet <i>ska</i> vara behörig att delta.
--	--

Föreskrifter om ytterligare behörighetsvillkor och om	Föreskrifter om ytterligare behörighetsvillkor och om
---	---

urval mellan behöriga sökande meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

urval mellan behöriga sökande meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. *När det gäller sådan utbildning som kommunen är skyldig att erbjuda enligt 17 § andra stycket får regeringen meddela föreskrifter om behörighetsvillkor som avviker från villkoren i första stycket.*

Bestämmelserna i denna paragraf gäller inte den som är intagen i kriminalvårdsanstalt.

20 §²

Kommuner och landsting är skyldiga att till sin gymnasiala vuxenutbildning ta emot en behörig sökande från en annan kommun, om

1. hemkommunen har åtagit sig att svara för kostnaderna för elevens utbildning,
2. det är fråga om en sådan utbildning eller utbildningsplats för vilken kommunen eller landstinget har rätt till ersättning enligt föreskrifter som meddelats med stöd av 24 §, eller
3. det är fråga om en påbyggnadsutbildning som finansieras med statliga medel enligt beslut av Statens skolverk.

Skyldigheten enligt första stycket gäller inte sådan gymnasial vuxenutbildning som kommunen är skyldig att erbjuda enligt 17 § andra stycket. Skyldigheten enligt första stycket ska dock gälla om mottagande ska ske enligt samverkansavtal.

² Senaste lydelse 2006:528.

12 kap.

3 §³

Kommunerna *skall* erbjuda gymnasial särvox. De *skall* härvid sträva efter att erbjuda utbildning som svarar mot behov och efterfrågan.

Kommunerna *ska* erbjuda gymnasial särvox. De *ska* härvid sträva efter att erbjuda utbildning som svarar mot behov och efterfrågan.

Varje kommun ska erbjuda kommuninnevånare som inte slutfört utbildning i gymnasiesärskolan gymnasial särvox i den omfattning som behövs för att utbildningen ska slutföras, dock under längst fyra år för varje elev. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om denna skyldighet och får göra undantag från skyldigheten.

Efter överenskommelse med en kommun får ett landsting anordna gymnasial särvox som motsvarar den utbildning som ges på nationella och specialutformade program i gymnasiesärskolan.

Sådan utbildning som kommunen är skyldig att erbjuda enligt andra stycket ska anordnas av kommunen eller av en annan kommun eller ett landsting i enlighet med samverkansavtal. Två eller flera kommuner som gemensamt erbjuder utbildning bildar ett samverkansområde för den

³ Senaste lydelse 2006:528.

utbildningen. Kommuner som har slutit samverkansavtal med ett landsting om en viss utbildning bildar ett samverkansområde för den utbildningen.

7 §

En kommun eller ett landsting är skyldig att till sin särvux ta emot en sökande som kommer från en annan kommun, om hemkommunen har åtagit sig att svara för kostnaderna för elevens utbildning.

Skyldigheten enligt första stycket gäller inte sådan utbildning som kommunen är skyldig att erbjuda enligt 3 § andra stycket. Skyldigheten enligt första stycket ska dock gälla om mottagande ska ske enligt samverkansavtal.

1.2 Alternativa förslag till förordningar om ändring i förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning inom nuvarande system på gymnasial nivå

Alternativ 1 a (kursvalsalternativet)

Härigenom föreskrivs att det i förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning ska införas en ny paragraf, 3 kap. 2 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

2 a §

För att vara behörig att tas emot till sådan utbildning som kommunen är skyldig att erbjuda enligt 11 kap. 17 § andra stycket skollagen (1985:1100) ska den sökande vara i behov av utbildningen för att uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning.

Om antalet behöriga sökande väsentligt överstiger planerat antal får kommunen i den omfattning det är nödvändigt skjuta upp mottagandet i högst sex månader.

Alternativ 1 b (kursvalsalternativet)

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning

dels att 2 kap. 18 § ska ha följande lydelse,
dels att det i förordningen ska införas en ny paragraf,
 3 kap. 2 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

18 §

Gymnasial vuxenutbildning får förekomma som kurser inom alla ämnen som finns i gymnasieskolan med undantag av specialidrott. Dessutom får projektarbete förekomma.

Därutöver får gymnasial vuxenutbildning förekomma som kurser med syftet att ge vuxna kunskaper och färdigheter på en nivå som motsvarar den som utbildningen i gymnasieskolan skall ge.

Utöver vad som framgår av första stycket får gymnasial vuxenutbildning förekomma som kurser med syftet att ge vuxna kunskaper och färdigheter på en nivå som motsvarar den som utbildningen i gymnasieskolan ska ge. Detta gäller inte sådan gymnasial vuxenutbildning som kommunen är skyldig att erbjuda enligt 11 kap. 17 § andra stycket skollagen (1985:1100).

3 kap.

2 a §

För att vara behörig att tas emot till sådan utbildning som kommunen är skyldig att erbjuda enligt 11 kap. 17 § andra stycket skollagen (1985:1100) ska den sökande vara i behov av utbildningen för att uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning.

Om antalet behöriga sökande väsentligt överstiger planerat antal får kommunen i den omfattning det är nödvändigt skjuta upp mottagandet i högst sex månader.

Alternativ 1 (kursvalsalternativet med 25-årsregel)

Härigenom föreskrivs att det i förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning ska införas en ny paragraf, 3 kap. 2 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

2 a §

För att vara behörig att tas emot till sådan utbildning som kommunen är skyldig att erbjuda enligt 11 kap. 17 § andra stycket skollagen (1985:1100) ska den sökande

1. ha fått ett slutbetyg från ett fullständigt nationellt eller specialutformat program i gymnasieskolan, eller

2. vid tidpunkten för ansökan ha fyllt 25 år.

Den sökande ska också vara i behov av utbildningen för att uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning.

Om antalet behöriga sökande väsentligt överstiger planerat

antal får kommunen i den omfattning det är nödvändigt skjuta upp mottagandet i högst sex månader.

Alternativ 2 (programalternativet)

Härigenom föreskrivs att det i förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning ska införas en ny paragraf, 3 kap. 2 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

2 a §

För att vara behörig att tas emot till sådan utbildning som kommunen är skyldig att erbjuda enligt 11 kap. 17 § andra stycket skollagen (1985:1100) ska den sökande

1. ha fått ett slutbetyg från ett fullständigt nationellt eller specialutformat program i gymnasieskolan, och

2. vara i behov av utbildningen för att uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning.

Den sökande är också behörig om

1. den sökande uppfyller behörighetskraven för gymnasieskolan enligt 5 kap. 5 § första stycket 1 skollagen, och

2. den sökandes studier syftar till att få ett slutbetyg som inom ramen för 2 350 gymnasiepoäng motsvarar ett slutbetyg från ett fullständigt nationellt eller specialutformat program i gymnasieskolan.

Om antalet behöriga sökande väsentligt överstiger planerat antal får kommunen i den omfattning det är nödvändigt skjuta upp mottagandet i högst sex månader.

Alternativ 2 (programalternativet med 25-årsregel)

Härigenom föreskrivs att det i förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning ska införas en ny paragraf, 3 kap. 2 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

2 a §

För att vara behörig att tas emot till sådan utbildning som kommunen är skyldig att erbjuda enligt 11 kap. 17 § andra stycket skollagen (1985:1100) ska den sökande

1. ha fått ett slutbetyg från ett fullständigt nationellt eller specialutformat program i gymnasieskolan, och

2. vara i behov av

utbildningen för att uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning.

Den sökande är också behörig om

1. den sökande vid tidpunkten för ansökan har fyllt 25 år,

2. den sökande uppfyller behörighetskraven för gymnasieskolan enligt 5 kap. 5 § första stycket 1 skollagen, och

3. den sökandes studier syftar till att få ett slutbetyg som inom ramen för 2 350 gymnasiepoäng motsvarar ett slutbetyg från ett fullständigt nationellt eller specialutformat program i gymnasieskolan.

Om antalet behöriga sökande väsentligt överstiger planerat antal får kommunen i den omfattning det är nödvändigt skjuta upp mottagandet i högst sex månader.

1.3 Alternativa förslag till förordningar om ändring i förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning inom det av Gymnasieutredningen föreslagna systemet på gymnasial nivå

Alternativ 1 (kursvalsalternativet)

Härigenom föreskrivs att det i förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning ska införas en ny paragraf, 3 kap. 2 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

2 a §

För att vara behörig att tas emot till sådan utbildning som kommunen är skyldig att erbjuda enligt 11 kap. 17 § andra stycket skollagen (1985:1100) ska den sökande vara i behov av utbildningen för att uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning.

Om antalet behöriga sökande väsentligt överstiger planerat antal får kommunen i den omfattning det är nödvändigt skjuta upp mottagandet i högst sex månader.

Alternativ 1 (kursvalsalternativet med 25-årsregel)

Härigenom föreskrivs att det i förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning ska införas en ny paragraf, 3 kap. 2 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.**2 a §**

För att vara behörig att tas emot till sådan utbildning som kommunen är skyldig att erbjuda enligt 11 kap. 17 § andra stycket skollagen (1985:1100) ska den sökande

1. ha avlagt en yrkesexamen, eller

2. vid tidpunkten för ansökan ha fyllt 25 år.

Den sökande ska också vara i behov av utbildningen för att uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning.

Om antalet behöriga sökande väsentligt överstiger planerat antal får kommunen i den omfattning det är nödvändigt skjuta upp mottagandet i högst sex månader.

Alternativ 2 (programalternativet)

Härigenom föreskrivs att det i förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning ska införas en ny paragraf, 3 kap. 2 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.**2 a §**

För att vara behörig att tas emot till sådan utbildning som kommunen är skyldig att erbjuda enligt 11 kap. 17 § andra stycket skollagen (1985:1100) ska den sökande

1. ha avlagt en yrkesexamen, och

2. vara i behov av utbildningen för att uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning.

Den sökande är också behörig om

1. den sökande uppfyller behörighetskraven för högskoleförberedande program enligt 5 kap. 16 och 17 §§ skollagen, och

2. den sökandes studier syftar till en högskoleförberedande examen som inom ramen för 2 400 gymnasiepoäng motsvarar en examen från ett högskoleförberedande program i gymnasieskolan.

Om antalet behöriga sökande väsentligt överstiger planerat antal får kommunen i den omfattning det är nödvändigt skjuta upp mottagandet i högst sex månader.

Alternativ 2 (programalternativet med 25-årsregel)

Härigenom föreskrivs att det i förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning ska införas en ny paragraf, 3 kap. 2 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

2 a §

För att vara behörig att tas emot till sådan utbildning som kommunen är skyldig att erbjuda enligt 11 kap. 17 § andra stycket skollagen (1985:1100) ska den sökande

1. ha avlagt en yrkesexamen, och

2. vara i behov av utbildningen för att uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning.

Den sökande är också behörig om

1. den sökande vid tidpunkten för ansökan har fyllt 25 år,

2. den sökande uppfyller behörighetskraven för högskole-

förberedande program enligt 5 kap. 16 och 17 §§ skollagen, och

3. den sökandes studier syftar till en högskoleförberedande examen som inom ramen för 2 400 gymnasiepoäng motsvarar en examen från ett högskoleförberedande program i gymnasieskolan.

Om antalet behöriga sökande väsentligt överstiger planerat antal får kommunen i den omfattning det är nödvändigt skjuta upp mottagandet i högst sex månader.

1.4 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning, gemensamt för alla alternativ

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 13 § och 3 kap. 8 § förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

13 §¹

Rektor ansvarar för att individuella studieplaner upprättas för samtliga deltagare. Av planen *skall* den enskildes utbildningsmål och verksamhetspoäng framgå.

Den individuella studieplanen *skall* utarbetas i samverkan med den enskilde. Planen *skall* upprättas i nära anslutning till intagningen och *skall* vid behov revideras.

Rektor ansvarar för att individuella studieplaner upprättas för samtliga deltagare. Av planen *ska* den enskildes utbildningsmål och verksamhetspoäng framgå.

Om planen avser sådan gymnasial vuxenutbildning som kommunen är skyldig att erbjuda enligt 11 kap. 17 § andra stycket skollagen (1985:1100) ska det av planen framgå vilken eller vilka kurser kommunens skyldighet omfattar.

Den individuella studieplanen *ska* utarbetas i samverkan med den enskilde. Planen *ska* upprättas i nära anslutning till intagningen och *ska* vid behov revideras.

¹ Senare lydelse 2004:640.

Målen för individuella kurser *skall* framgå av den individuella studieplanen.

Målen för individuella kurser *ska* framgå av den individuella studieplanen.

3 kap.

8 §

Om samtliga behöriga sökande till gymnasial vuxenutbildning inte kan tas emot till sådan utbildning, *skall* ett urval ske. Vid detta urval *skall* företräde, i den ordning som anges nedan, ges till den som har kort tidigare utbildning och som

Om samtliga behöriga sökande till *annan* gymnasial vuxenutbildning *än sådan som kommunen är skyldig att erbjuda enligt 11 kap. 17 § andra stycket skollagen (1985:1100)* inte kan tas emot till *den sökta utbildningen*, *ska* ett urval ske. Vid detta urval *ska* företräde, i den ordning som anges nedan, ges till den som har kort tidigare utbildning och som

1. önskar fullfölja studier som den sökande har påbörjat enligt en upprättad individuell studieplan,
2. behöver utbildningen för att komplettera ett reducerat program eller för annan behörighetskomplettering,
3. behöver utbildningen för pågående yrkesverksamhet, eller
4. behöver utbildningen för planerat eller kommande yrkesval.

Om påbörjandet av utbildning behöver skjutas upp enligt 2 a § ska företräde ges i den ordning som ansökningarna kommit in till kommunen.

1.5 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1992:736) om vuxenutbildning för utvecklingsstörda

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 3 § och 3 kap. 6 § förordningen (1992:736) om vuxenutbildning för utvecklingsstörda ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap

3 §¹

Styrelsen för utbildningen får besluta att inrätta lokala kurser inom gymnasial särvtux.

Styrelsen för utbildningen får besluta att inrätta lokala kurser inom gymnasial särvtux. *Detta gäller dock inte sådan utbildning som kommunen är skyldig att erbjuda enligt 12 kap. 3 § andra stycket skollagen (1985:1100).*

En lokal kurs *skall* ge kunskaper i ett eller flera ämnen inom ett bestämt ämnesområde och svara mot sådana behov som inte tillgodoses genom en nationellt fastställd kursplan.

En lokal kurs *ska* ge kunskaper i ett eller flera ämnen inom ett bestämt ämnesområde och svara mot sådana behov som inte tillgodoses genom en nationellt fastställd kursplan.

3 kap.

6 §²

Om antalet platser är mindre än antalet behöriga sökande till *en* kurs inom gymnasial

Om antalet platser är mindre än antalet behöriga sökande till *annan* kurs inom gymnasial

¹ Senaste lydelse 1994:893.

² Senaste lydelse 2006:1197.

särvux *skall* företräde ges till dem som har störst behov av utbildningen.

särvux *än sådan som kommunen är skyldig att erbjuda enligt 12 kap. 3 § andra stycket skollagen (1985:1100) ska* företräde ges till dem som har störst behov av utbildningen.

Vid urvalet *skall* det särskilt beaktas att sökande

Vid urvalet *ska* det särskilt beaktas att sökande

- inte tidigare har deltagit i motsvarande utbildning,
- har behov av utbildningen för pågående eller planerad yrkesverksamhet eller står inför yrkesval.

2 Uppdraget

I utredningsuppdraget, PM 2007-12-04 § 160 (bilaga), anges att arbetsgruppen ska *”undersöka och lämna alternativa förslag på hur en rättighet för vuxna att ta del av gymnasial vuxenutbildning och gymnasial särvux kan utformas. Utgångspunkten ska vara att den enskilde alltid ska ha rätt att studera inom komvux för att uppnå grundläggande behörighet att delta i högskoleutbildning. Arbetsgruppen ska därutöver belysa effekterna av om rättigheten också skulle omfatta studier för att uppnå särskild behörighet för högskolestudier. Vidare ska arbetsgruppen undersöka hur en rätt till gymnasial särvux ska utformas”*.

Arbetsgruppen ska således inte lägga fram förslag om huruvida en rätt till gymnasial vuxenutbildning (gymnasial komvux) respektive gymnasial vuxenutbildning för utvecklingsstörda (gymnasial särvux) bör införas. Uppdraget är att undersöka och lägga fram alternativa förslag om hur en sådan rättighet kan utformas. Redovisningen av uppdraget ska kunna ingå i underlaget för en fortsatt beredning inom Regeringskansliet.

Förslagen om en rätt till gymnasial vuxenutbildning ska endast avse studier för att uppnå grundläggande behörighet till utbildning som påbörjas på grundnivå och som vänder sig till nybörjare. Därutöver ska frågan om rätt till studier för särskild behörighet belysas. Någon rättighetslagstiftning avses inte för gymnasial vuxenutbildning med andra studiemål, t.ex. ”ren” yrkesutbildning eller fortbildning efter genomgången gymnasieskola.

Vissa aspekter på vuxnas lärande har lyfts fram i uppdraget till arbetsgruppen. Det anges att det inom många yrken i dag är en nödvändighet att ha en gymnasieutbildning. En ökad andel av befolkningen som uppnått gymnasiekompetens innebär att antalet personer som kan få ett arbete eller fortsätta till högskolan blir större. Gymnasial särvox fyller en viktig funktion för den enskildes personliga utveckling och kan stärka vuxnas deltagande i samhällslivet. Gymnasial särvox kan enligt uppdraget även ge deltagarna yrkesutbildning och därmed förbättra deras möjligheter att få ett arbete eller behålla sitt arbete.

3 Rätt att delta i gymnasial vuxenutbildning för att uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning

3.1 Nuvarande regler för vuxenutbildningen

3.1.1 Grundläggande vuxenutbildning

Enligt skollagen har varje kommuninnevånare rätt att delta i grundläggande vuxenutbildning från och med andra kalenderhalvåret det år han eller hon fyller 20 år, om han eller hon saknar sådana färdigheter som normalt uppnås i grundskolan och är bosatt i landet. Varje kommun ansvarar för att de kommuninvånare som har rätt till grundläggande vuxenutbildning och som önskar delta får det. Varje kommun ska aktivt verka för att nå dem i kommunen som har rätt till utbildningen och för att motivera dem att delta i utbildningen (11 kap. 8–10 §§ skollagen [1985:1100]).

3.1.2 Gymnasial vuxenutbildning

För gymnasial vuxenutbildning finns inte någon rättighetslagstiftning, endast skyldighetslagstiftning. Kommunerna är skyldiga att erbjuda vuxenutbildning på gymnasial nivå och ska

sträva efter att erbjuda utbildning som svarar mot behov och efterfrågan. Landstingen är inte skyldiga att erbjuda gymnasial vuxenutbildning, men de får anordna gymnasial vuxenutbildning inom områdena naturbruk och omvårdnad eller inom andra områden efter överenskommelse med en kommun (11 kap. 17 § skollagen [1985:1100]).

Varje kommuninnevånare är behörig att delta i gymnasial vuxenutbildning om han är bosatt i landet och i övrigt uppfyller föreskrivna villkor, från och med andra kalenderhalvåret det år han fyller 20 år, eller när han slutfört utbildning på ett nationellt program eller likvärdig utbildning i gymnasieskolan (11 kap. 10 § skollagen). För att vara behörig att tas emot till en kurs inom gymnasial vuxenutbildning ska sökanden dels sakna eller ha brister i sådana kunskaper som kursen avser att ge, dels ha förutsättningar att följa utbildningen (3 kap. 2 § förordningen [2002:1012] om kommunal vuxenutbildning). För tillträde till gymnasial vuxenutbildning finns det således inte något formellt krav på förkunskaper för den som fyllt 20 år.

Om antalet platser är mindre än antalet behöriga sökande sker ett urval. För gymnasial vuxenutbildning gäller enligt 3 kap. 8 § förordningen om kommunal vuxenutbildning att vid urvalet ska företräde, i följande ordning, ges till den som har kort tidigare utbildning och som

1. önskar fullfölja studier som den sökande har påbörjat enligt en upprättad individuell studieplan,
2. behöver utbildningen för att komplettera ett reducerat program eller för annan behörighetskomplettering,
3. behöver utbildningen för pågående yrkesverksamhet, eller
4. behöver utbildningen för planerat eller kommande yrkesval.

Den som har påbörjat en kurs i kommunal vuxenutbildning har rätt att fullfölja kursen. Undervisningen för en elev ska dock upphöra om eleven saknar förutsättningar att tillgodogöra sig

utbildningen eller annars inte gör tillfredsställande framsteg. Undantag kan medges enligt 11 kap. 7 a § skollagen.

3.1.3 Innehållet i behörighetsgivande utbildning i gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning

Efter ändringar av högskoleförordningen (1993:100) fordras det från och med den 1 januari 2010 för grundläggande behörighet till högskoleutbildning, som påbörjas på grundnivå, slutbetyg från ett fullständigt nationellt eller specialutformat program i gymnasieskolan och lägst betyget Godkänt i kurser som omfattar minst 2 250 gymnasiepoäng samt lägst betyget Godkänt i kärnämneskurserna i ämnena svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik. För grundläggande behörighet genom kommunal vuxenutbildning (komvux) fordras från den 1 januari 2010 slutbetyg från gymnasial vuxenutbildning och lägst betyget Godkänt i minst 2 250 gymnasiepoäng inklusive lägst betyget Godkänt i kärnämneskurserna i ämnena svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik.

I gymnasieskolan kan grundläggande behörighet till högskoleutbildning uppnås på alla nationella program. Den utredare som lämnat förslag till en reformerad gymnasieskola (SOU 2008:27) föreslår ingen förändring av detta, även om yrkesprogrammen enligt utredningen i grunden ska ha en annan inriktning.

Den grundläggande behörighet till högskoleutbildning som kan uppnås genom komvux är beroende av bestämmelserna om slutbetyg i gymnasial vuxenutbildning. Rätt till sådant slutbetyg har den som har betyg i samtliga kärnämneskurser, dvs. engelska, matematik, naturkunskap, samhällskunskap, svenska (alternativt svenska som andraspråk) och religionskunskap om totalt 600 poäng, samt i andra kurser, delkurser eller projektarbete som enligt kursplanerna uppgår till sammanlagt minst 1 750 gymnasiepoäng. För slutbetyg fordras således betyg på kurser om minst 2 350 poäng.

Till skillnad från gymnasieskolan bygger utbildning i komvux inte på en programstruktur utan på kurser som för varje studerande ska ingå i en individuell studieplan. I ett slutbetyg från komvux får betyg från gymnasial vuxenutbildning i den kommunala vuxenutbildningen, Nationellt centrum för flexibelt lärande samt från gymnasieskolan eller motsvarande på projektarbete och på de kurser som får förekomma i gymnasial vuxenutbildning tas in. I slutbetyget får det dock inte ingå betyg från kurser i ämnena idrott och hälsa respektive från estetisk verksamhet som är kärnämneskurser i gymnasieskolan. Inom ramen för 1 750 poäng kan således kurser som redovisas i slutbetyget väljas fritt bland alla kurser som förekommer i gymnasial vuxenutbildning. Dessa är med undantag av specialidrott kurser inom alla ämnen som finns i gymnasieskolan. Dessutom får projektarbete förekomma. Därutöver får det i gymnasial vuxenutbildning förekomma lokala kurser med syftet att ge vuxna kunskaper och färdigheter på en nivå som motsvarar den som utbildningen i gymnasieskolan ska ge. Det finns således en skillnad mellan högskolebehörighet som erhålls genom slutbetyg från gymnasieskolan och behörighet genom slutbetyg från komvux då kursvalet för slutbetyg i komvux är öppet med undantag för kärnämneskurserna.

Vad som i framtiden kommer att krävas i fråga om studier i komvux för att uppfylla villkoren för grundläggande behörighet är beroende av i vilken mån behörighetsbestämmelserna i högskoleförordningen ändras. Om ändringar införs kan slutsatser och förslag i denna rapport bli inaktuella.

3.2 Aktuellt reformarbete

3.2.1 Grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå och som vänder sig till nybörjare

Arbetsgruppens bedömning: De ändrade kraven för grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå bör inte i någon högre utsträckning påverka antalet personer som önskar uppnå den grundläggande behörigheten inom gymnasial vuxenutbildning.

Kraven för grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå definieras i 7 kap. högskoleförordningen (1993:100). En sådan grundläggande behörighet uppnås i första hand genom slutbetyg från gymnasieskolan eller kommunal vuxenutbildning (komvux). Grundläggande behörighet har även den som genom svensk eller utländsk utbildning, praktisk erfarenhet eller på grund av någon annan omständighet har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen (7 kap. 5 § 5). Man kan således uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning utan en formell gymnasieutbildning inom gymnasieskolan eller komvux.

Vidare får högskolan, om det finns särskilda skäl, besluta om undantag från något eller några behörighetsvillkor. En högskola ska enligt förordningen göra undantag från något eller några behörighetsvillkor om sökanden har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen utan att uppfylla behörighetsvillkoren.

Regeringen har beslutat om ändringar av bestämmelserna för grundläggande behörighet med anledning av förslag och bedömningar i propositionen *Vägar till högskolan för kunskap och kvalitet* (prop. 2006/07:107). Ändringarna påverkar på olika sätt

den grupp som kan ha anledning att efterfråga gymnasial vuxenutbildning.

Den 1 januari 2008 upphörde möjligheten att få grundläggande behörighet till högskoleutbildning genom den så kallade 25:4-regeln. En övergångsbestämmelse gäller till och med december 2008 för dem som före den 1 juli 2008 uppfyllde 25:4-regeln. Regeln kräver att den sökande är minst 25 år gammal, har fyra års arbetserfarenhet samt kunskaper i kärnämneskurserna svenska eller svenska som andraspråk och i engelska som motsvarar ett fullföljt nationellt program i gymnasieskolan. Enligt prop. 2006/07:107 var antalet sökande som hade grundläggande behörighet genom 25:4-regel endast 5 864 av totalt 160 000 sökande inför antagningen till vårterminen 2007. En del av dessa kommer dessutom enligt propositionen att kunna prövas av högskolorna genom en bedömning av deras reella kompetens.

Enligt nuvarande bestämmelser krävs minst betyget Godkänt på kurser omfattande minst 90 procent av de gymnasiepoäng som krävs för att få slutbetyg från ett nationellt eller specialutformat program. Det finns inte några krav på godkända betyg i några särskilda ämnen eller kurser. Därigenom finns möjlighet att ha grundläggande behörighet trots underkänt i t.ex. en kärnämneskurs. Den 1 januari 2010 tillkommer krav på lägst betyget Godkänt i kärnämneskurserna i ämnena svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik inom ramen för 2 250 godkända poäng.

Av de cirka 73 500 eleverna med slutbetyg från nationellt eller specialutformat program läsåret 2005/06 (elever vid fristående skolor ej medräknade) hade 1 994 elever betyget Icke godkänt (IG) i Engelska A, 748 i Svenska A, 3 238 i Svenska B, 2 873 i Matematik A, 28 i Svenska som andraspråk A medan 102 hade IG i Svenska som andraspråk B. De sammanlagt 8 983 icke godkända betygen kan dock inte direkt sammanräknas för att få fram antalet berörda studerande eftersom man kan ha haft IG i flera kurser och därigenom inte heller ha grundläggande behörighet. Vidare hade cirka 10 500 elever med betyg från

fristående skolor underkända betyg i cirka 1 000 kärn-ämneskurser. De skärpta kraven från och med 2010 kan i princip leda till ett ökat behov av kompletterande studier i komvux. Det är dock enligt Högskoleverket mycket ovanligt att studerande som blivit underkända i något av de nämnda ämnena i gymnasieskolan söker vidare till högskolan (Högskoleverket, Rapport 2007:1 R).

Den 1 januari 2010 slopas möjligheten att få grundläggande behörighet baserat på ett samlat betygsdokument från gymnasial vuxenutbildning. Antalet behöriga sökande med enbart samlat betygsdokument är dock ytterst få. Inför antagningen till vårterminen 2007 sökte enligt regeringens proposition totalt 765 av 160 000 personer till högre utbildning med enbart samlat betygsdokument som behörighetsgrundande dokument.

Sammantaget bedömer arbetsgruppen att ändringarna av kraven för den grundläggande behörigheten inte påverkar antalet personer som önskar studera till den grundläggande behörigheten i gymnasial komvux i någon stor utsträckning även om slopandet av 25:4-regeln i princip ökar antalet studerande som behöver skaffa sig grundläggande behörighet genom mer omfattande studier i komvux. Många av dessa kan dock som nämnts ovan väntas bli antagna till högskoleutbildning på grundval av deras reella kompetens.

3.2.2 Urval vid antagning till högskoleutbildning

Arbetsgruppens bedömning: De regler för urval vid antagning till högskoleutbildning som ska tillämpas från och med höstterminen 2010 bör minska efterfrågan på gymnasial vuxenutbildning.

Från och med antagningen till höstterminen 2010 träder nya tillträdesregler i kraft vilket bl.a. innebär att platserna vid urval på grundval av betyg kommer att fördelas i fyra grupper

beroende på vilka slags betyg den sökande har. Syftet med indelningen är att minska incitamenten till konkurrenskomplettering, uppmuntra elever i gymnasieskolan till goda prestationer och öka direktövergången från gymnasieskola till högskola.

De nya bestämmelserna innebär att sökande som har s.k. rena betyg, dvs. slutbetyg från gymnasieskolan eller slutbetyg från gymnasial vuxenutbildning med minst två tredjedelar av gymnasiepoängen från vuxenutbildningen, konkurrerar i Grupp I, att sökande som kompletterat sina betyg med mindre än två tredjedelar av gymnasiepoängen konkurrerar i Grupp II, att sökande med betyg från utländsk utbildning konkurrerar i Grupp III och att sökande med studieomdömen från folkhögskola konkurrerar i Grupp IV. Efter att platserna fördelats i förhållande till antalet behöriga sökande i de fyra grupperna sker en omfördelning med en tredjedel av platserna från Grupp II till Grupp I. Det innebär att det blir fler platser att konkurrera om för dem som söker på s.k. rena gymnasie- eller komvuxbetyg.

Arbetsgruppen konstaterar att de nya reglerna uppmuntrar elever i gymnasieskolan som avser att fortsätta sina studier i högskolan att fullfölja sin gymnasieutbildning. Detta gäller särskilt för den stora grupp som avbryter gymnasiestudierna under eller inför det tredje läsåret och sedan fortsätter i kommunal vuxenutbildning (se avsnitt 3.3.4.1). Eftersom urvalsregler erfarenhetsmässigt har stark påverkan på elevers studieval är det troligt att de nya urvalsreglerna kommer att minska efterfrågan på utbildning för grundläggande behörighet till högskoleutbildning inom gymnasial vuxenutbildning.

3.2.3 Gymnasieutredningen

Enligt uppdraget till utredningen om en reformerad gymnasieskola (dir. 2007:8) ska gymnasieskolan leda till en gymnasieexamen med tre huvudinriktningar:

- studieförberedande program som ger grundläggande behörighet till högskolan,
- yrkesförberedande program, och
- lärlingsutbildning.

Utredaren ska i sina överväganden utgå från att också de elever som studerar på yrkesförberedande program och i lärlingsutbildning ska garanteras möjlighet att läsa sådana kurser eller ämnen som kommer att krävas för grundläggande behörighet till högskolan. Detta ska dock inte vara krav för yrkes- eller lärlingsexamen. Utredaren ska lämna förslag till hur elever som studerar på yrkesförberedande program och i lärlingsutbildning ska erbjudas att läsa behörighetsgivande kurser.

Utredaren lämnade sina förslag den 31 mars 2008 i betänkandet *Framtidsvägen – en reformerad gymnasieskola* (SOU 2008:27). Förslagen till program- och examensstruktur, som just remissbehandlats, innebär sammanfattningsvis följande:

Samtliga program i gymnasieskolan ska enligt utredaren vara treåriga och omfatta 2 500 poäng. Alla program ges en gemensam grundstruktur med möjligheter att för respektive program hitta flexibla former varvid avnämarnas olika krav kan bejakas.

Benämningen yrkesförberedande program föreslås ersättas med yrkesprogram. Tanken bakom detta är att en yrkesutbildning ska leda längre än i dagens gymnasieskola och leda fram till en yrkesexamen som ger en erkänd kompetens och anställningsbarhet.

Benämningen studieförberedande program ersätts av högskoleförberedande program, en beteckning som tydligt anger vilket syfte programmet har. De högskoleförberedande programmen leder till en högskoleförberedande examen.

För att få examen ska eleven enligt förslaget ha uppfyllt examenskraven. Dessa innebär att eleven har betyg i 2 500 poäng, vilket innebär ett fullständigt program, varav godkända betyg i minst 2 250 poäng. Eleven måste ha godkänt betyg i svenska/svenska som andraspråk, matematik och engelska.

Vilken nivå i dessa ämnen som eleven måste vara godkänd på kan variera beroende på vilket program eleven går på. Vidare ska enligt utredarens förslag eleven ha godkänt betyg i vissa karaktärsämneskurser. Dessa ska fastställas av Statens skolverk efter hörande av avnämare. Dessutom ska eleven ha genomfört en godkänd examensuppgift.

För behörighet till yrkesprogram inklusive lärlingsutbildning föreslås krav på godkända betyg i minst åtta ämnen inklusive svenska/svenska som andraspråk, matematik och engelska. För behörighet att söka till högskoleförberedande program föreslås krav på godkända betyg i minst 12 ämnen inklusive svenska/svenska som andraspråk, matematik och engelska.

Förslagen i utredningen innebär att den gymnasiala vuxenutbildningen och gymnasieskolan närmar sig varandra då förslagen i huvudsak också omfattar gymnasial vuxenutbildning. Ett tydligt exempel är förslagen om examen som om den erhålls från gymnasial vuxenutbildning ska omfatta samma krav som en examen från gymnasieskolan. Vägen till examen kan dock se olika ut eftersom studier i gymnasial vuxenutbildning inte utformas som program.

När det gäller högskoleförberedande examen blir skillnaderna mellan gymnasieskolan och den gymnasiala vuxenutbildningen något annorlunda än för yrkesexamen. I den gymnasiala vuxenutbildningen läser den studerande för att bli högskolebehörig, för vilket det inte krävs att kurserna kombineras till ett särskilt program. Deltagaren studerar de kurser som behövs för att uppnå kompetens och behörighet till de högskoleutbildningar den studerande är intresserad av. Utredaren ser ingen anledning att ändra på det systemet. Däremot ska detta förenas med krav på en högskoleförberedande examen. Examenskraven för en sådan inom den gymnasiala vuxenutbildningen föreslås vara:

- En godkänd examensuppgift gentemot målen för examensuppgiften för det program som kommunen utifrån den studerandes individuella studieplan anser vara lämpligast. En studerande som har läst mycket matematik och naturveten-

skapliga ämnen gör förmodligen en examensuppgift gentemot målen för programmet för naturvetenskap.

- Uppfyllande av kraven gällande svenska/svenska som andraspråk, matematik och engelska för samma program som examensuppgiften.
- Uppfyllande av kraven för vissa karaktärsämneskurser för samma program.
- Betyg i 2 400 poäng.
- Godkända betyg i 2 250 poäng.

När det gäller komplettering för särskild högskolebehörighet anser utredaren att kommunerna ska sträva efter att erbjuda personer som saknar en sådan en plats inom den gymnasiala vuxenutbildningen. Det kan dock, enligt utredarens uppfattning, inte skrivas fram som en rättighet för individen vilket komplettering för grundläggande behörighet till högskoleutbildning ska vara.

Ett annat exempel där skolformerna föreslås närma sig varandra är förslaget att det tydligt ska framgå att en elev i gymnasieskolan får läsa kurser i gymnasial vuxenutbildning. Det ska också, om det finns särskilda skäl, få göras undantag från 20-årsgränsen för tillgång till gymnasial vuxenutbildning.

Elever med yrkesexamen som inte har uppnått grundläggande behörighet till högskoleutbildning i gymnasieskolan föreslås ha rätt att göra det inom den gymnasiala vuxenutbildningen. Elever som inte har uppnått examen i gymnasieskolan ska vara en prioriterad grupp för gymnasial vuxenutbildning.

Arbetsgruppen konstaterar att utredaren föreslår en rättighetslagstiftning som endast gäller elever med en yrkesexamen som inte ger grundläggande behörighet till högskoleutbildning. Elever med högskoleförberedande examen från gymnasieskolan eller vuxenutbildningen ska enligt förslaget alltid ha grundläggande behörighet för högskolestudier.

3.2.4 Yrkeshögskolan

En särskild utredare gavs i mars 2007 i uppdrag att göra en analys av och lämna förslag till hur eftergymnasiala yrkesutbildningar utanför högskolan ska sammanföras under ett gemensamt ramverk benämnt Yrkeshögskolan (dir. 2007:50). Utredarens förslag ska enligt uppdraget syfta till att förenkla och förtydliga systemet för eftergymnasial yrkesutbildning samt till att underlätta prioritering och resursfördelning på nationell nivå. Utredningen redovisade uppdraget den 25 mars 2008 i sitt betänkande *Yrkeshögskolan – för yrkeskunnande i förändring* (SOU 2008:29). Utredningen har föreslagit följande regler för behörighet till utbildningen:

Utbildningen i yrkeshögskolan ska vara öppen för alla som uppfyller behörighetskraven för utbildningen.

Behörig att antas föreslås den vara som

1. fått slutbetyg från ett fullständigt nationellt eller specialutformat program i gymnasieskolan och har lägst betyget Godkänt i minst 2 250 gymnasiepoäng,
2. fått slutbetyg från gymnasial vuxenutbildning och har lägst betyget Godkänt i minst 2 250 gymnasiepoäng,
3. har en svensk eller utländsk utbildning som motsvarar kraven i 1 eller 2,
4. är bosatt i Danmark, Finland, Island eller Norge och där är behörig till motsvarande utbildning, eller
5. genom svensk eller utländsk utbildning, praktisk erfarenhet eller på grund av någon annan omständighet har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.

Enligt förslaget ska den som har annat modersmål än svenska, danska, färöiska, isländska eller norska ha de kunskaper i svenska som behövs.

För tillträde till en utbildning får det dessutom ställas krav som är helt nödvändiga för att deltagaren ska kunna tillgodogöra sig utbildningen. Kraven får avse:

1. kunskaper från en eller flera kurser som erbjuds inom ett och samma nationella program i gymnasieskolan eller motsvarande kunskaper,

2. erfarenhet som kan vara av betydelse för utbildningens speciella inriktning, och

3. andra villkor som betingas av utbildningen.

Högst 20 procent av deltagarna föreslås kunna antas utan hinder av vad som föreslagits ovan om den sökande bedöms kunna tillgodogöra sig utbildningen.

Arbetsgruppen konstaterar att förslaget, som har genomförts, innehåller både en generell del, som kan jämföras med kraven för grundläggande behörighet till högskoleutbildning, och en annan del som kan jämföras med kraven för särskild behörighet till högskoleutbildning. En viktig skillnad i det förstnämnda avseendet är att det inte krävs godkända betyg i kärnämnen svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik.

3.2.5 Skollagsberedningen

Inom Regeringskansliet pågår arbete med en ny skollag. Resultatet av detta arbete kan eventuellt komma att påverka föreskrifterna i en rättighetsreglering.

3.2.6 Utbildningsnivån i Sverige

Antalet personer som har en utbildningsbakgrund som innebär att de skulle kunna tänkas söka till gymnasial vuxenutbildning är mycket stort. Av alla invånare i åldern 25–64 år 2006 hade 16 procent endast en förgymnasial utbildning (grundskola och/eller folkskola). Inom denna grupp finns personer som kan ha särskilt svårt att etablera sig på arbetsmarknaden eller att behålla en anställning. Knappt hälften av alla svenskar i åldersgruppen 25–64 år hade en gymnasial utbildning som högsta utbildning. Den vanligaste utbildningsbakgrunden är en högst

tvåårig gymnasieutbildning vilket var fallet för 1,4 miljoner svenskar 2006. Det bör dock observeras att den som har avgångsbetyg från minst tvåårig linje/specialkurs från gymnasieskolan har grundläggande behörighet till högskoleutbildning och kan således inte kan åberopa en rätt. Av cirka 34 000 elever i gymnasial vuxenutbildning läsåret 2006/07 med högst tvåårig gymnasieutbildning som bakgrund hade cirka 16 000 grundläggande högskolebehörighet genom avgångsbetyg från tvåårig linje.

3.2.7 Genomströmning gymnasieskola – komvux – högskola

3.2.7.1 Förstudie

Statens skolverk har biträtt arbetsgruppen med en mindre studie av genomströmningen från gymnasieskolan till kommunal vuxenutbildning (komvux) och till högskolan som utgör en av utgångspunkterna för fortsatta statistiska bearbetningar. I studien ingår totalt 389 540 personer födda mellan 1981 och 1984 som alla har gått i svensk grundskola och som påbörjat ett program i gymnasieskolan. Av dessa avbröt 43 526 (11 procent) studierna i gymnasieskolan i år 1 eller 2. Totalt har 53 372 elever (14 procent) påbörjat ett tredje år på studievägen men inte fått slutbetyg medan 292 642 elever fick slutbetyg från gymnasieskolan. Det innebär att av alla som ingick i studien har tre av fyra fullföljt studierna i gymnasieskolan.

Av dem som avbröt studierna i år 1 eller 2 fortsatte 19 447 (45 procent) på komvux. 24 382 (46 procent) av dem som avbröt studierna i år 3 fortsatte på komvux. Av dem som fått slutbetyg kompletterade en tredjedel senare sina studier i komvux (totalt 94 423 personer).

Tabell 3.1 Elever födda 1981–1984 inskrivna i gymnasieskolan

Elever	Programinriktning				Avbrott i...	
	Studie- förb.	Yrkes- inr.	Spec.ut form	Ind. progr	år 1 eller 2	år 3
Totalt antal elever	179 044	109 087	2 825	1 686	43 526	53 372
<i>varav övergått till..</i>						
Komvux	57 921	34 896	916	690	19 447	24 382
Högskola	124 690	19 482	1 427	80	2 950	5 130
Komvux och högskola	37 882	9 728	499	59	1 305	3 929
Andel högskolestud som även läst i komvux, %	30 %	50 %	35 %	74 %	44 %	74 %

3.2.7.2 Komvuxbakgrund hos högskolenyborjare utan avslutad utbildning i gymnasieskolan

Statistik från Högskoleverket och Statistiska centralbyrån⁴ visar att andelen nyborjare i högskolan som dessförinnan studerat i kommunal vuxenutbildning (komvux) och som saknar en föregående avslutad utbildning i gymnasieskolan ökade från åtta till elva procent under senare hälften av 1990-talet. Andelen har därefter legat kvar på ungefär samma nivå. Bland de yngsta nyborjarna i högskolan, de i åldern 21–24 år, hade under läsåren 1996/97–2005/06 endast någon procent studerat i komvux utan föregående avslutad gymnasieutbildning. Denna andel ökade med stigande ålder till cirka 20 procent av högskolenyborjarna i åldersgruppen 25–34 år och cirka 30 procent av högskolenyborjarna i åldersgruppen 35 år och äldre.

⁴ Statistiskt meddelande UF 20 SM 0701.

3.2.8 SCB-studie om motiv och mål med studier på komvux

Statistiska centralbyrån redovisade 2003 en urvalsundersökning bland nybörjare i kommunal vuxenutbildning (komvux) höstterminen 2000⁵. En av frågorna handlade om de studerandes motiv och mål med studier i komvux. Av totalt 36 860 nybörjare i komvux hösten 2000 som fått ett minst godkänt betyg var en tredjedel mellan 18 och 24 år gamla. För nästan hälften av dessa var motivet till studierna i komvux att höja kursbetyg erhållna i gymnasieskolan från Godkänd eller Väl Godkänd i en eller flera kurser. I denna åldersgrupp var det ganska vanligt att många redan yrkesverksamma studerade för att skaffa sig grundläggande behörighet till högskoleutbildning och sedan vidareutbilda sig. Svarsalternativet "Annat" var det mest förekommande svaret i åldersgruppen 40–60 år. Motiv som att förbättra språk- och datorkunskaper, ny anställning och personlig utveckling gavs som svar.

3.2.9 Nuvarande behörighetsgivande studier

För att kunna bedöma det antal studerande som under nuvarande förhållanden bedriver studier i gymnasial vuxenutbildning (komvux) för att få grundläggande behörighet till högskoleutbildning har Statens skolverk gjort analyser av registerdata levererade av Statistiska centralbyrån. Uppgifterna visar att av alla studerande i gymnasial vuxenutbildning läsåret 2006/07 hade cirka två tredjedelar en utbildningsbakgrund som innebar att de hade grundläggande behörighet till högskolestudier. Högst en tredjedel av de studerande skulle således kunna tänkas efterfråga

⁵ Statistiska centralbyrån, Nybörjare i komvux – Enkätundersökning bland nybörjare de föregående fem åren. I urvalet ingick totalt 8 695 personer varav 5 665 fått godkända betyg i minst en kurs i komvux höstterminen 2000 (UF 35 SM 0301). Undersökningen omfattade personer i åldrarna 18–60 år som var registrerade på kurser på gymnasial nivå i komvux under höstterminen 2000 och vårterminen 2001 och som inte hade varit registrerade i komvux de föregående fem åren. I urvalet ingick totalt 8 695 personer varav 5 665 fått godkända betyg i minst en kurs i komvux.

utbildning till grundläggande behörighet. Det är enligt arbetsgruppens mening givet att inte alla inom den nämnda tredjedelen efterfrågar eller bedriver utbildning för grundläggande behörighet till högskolestudier.

3.2.9.1 Studerande i gymnasial vuxenutbildning som gått i dagens kursutformade gymnasieskola

För elever som har studerat i den nuvarande gymnasieskolan finns gymnasiepoäng för betygssatta kurser i gymnasieskolan registrerade. För gymnasial vuxenutbildning finns data om kursregistreringar för perioden läsåren 2001/02–2006/07. Därigenom kan för varje elev den sammanlagda omfattningen av studierna beräknas. Det antal personer som registrerats för minst 2 250 poäng i gymnasieskolan och gymnasial vuxenutbildning sammantaget anser arbetsgruppen vara ett ungefärligt mått på det antal som studerar till grundläggande behörighet till högskolestudier.

I tabell 3.2 nedan redovisas registrerade poäng under perioden läsåren 2001/02–2006/07.

Tabell 3.2. Antal personer födda 1980–1983 som inte haft grundläggande behörighet till högskoleutbildning efter gymnasieskolan och som studerat i komvux inom perioden läsåren 2001/02–2006/07 och registrerats för kurser om sammanlagt minst 2 250 poäng i gymnasieskola och komvux

Poäng från gymnasieskolan	Födelseår			
	1980	1981	1982	1983
- 399	361	413	411	325
400 - 799	102	120	140	114
800 - 1 199	145	186	139	141
1 200 - 1 599	70	102	124	64
1 600 - 1 999	501	630	528	278
2 000- 2 249	2 154	2 869	2 542	1 888
Summa	3333	4310	3844	2810
Totalt antal elever i komvux	31 108	35 358	37 669	34 646
Andel av alla, %	10,7	12,2	10,2	8,1

Mest heltäckande bedöms uppgifterna vara för de studerande som är födda 1981 eftersom de normalt inte kan ha studerat i kommunal vuxenutbildning (komvux) före 2001 och i allt väsentligt bör ha hunnit läsa färdigt under perioden. Av de 35 358 födda 1981 har, enligt en särskild redovisning av Statens skolverk, 91 procent påbörjat studierna i komvux senast under läsåret 2004/2005. Av födda 1981 har vidare 4 310 personer eller 12 procent registrerats i kurser om sammanlagt minst 2 250 poäng. Av dessa påbörjade 94 procent studierna i komvux senast under läsåret 2004/05.

Det framgår vidare av tabell 3.2 att av de studerande som i komvux kompletterat sina studier till en total omfattning om minst 2 250 gymnasiepoäng hade cirka 80 procent erhållit minst 1 600 gymnasiepoäng i gymnasieskolan. Det innebär att de i normalfallet har avbrutit skolgången i gymnasieskolan inför eller under det avslutande tredje året. Det kan antas att det är denna

grupp som mest troligt efterfrågar utbildning till
slutbetyg/examen som ger grundläggande behörighet.

3.2.9.2 Jämförelse mellan vissa kommuner

Arbetsgruppen har för vissa kommuner sammanställt statistik från Statens skolverk över elever födda 1981 som efter gymnasieskolan studerat i kommunal vuxenutbildning (komvux). Av tabell 3.3 nedan framgår omfattningen av studier till sammanlagt minst 2 250 poäng i ett antal kommuner för elever i gymnasial vuxenutbildning födda 1981.

Tabell 3.3 Elever födda 1981 som studerat gymnasieskolan och därefter studerat i komvux i vissa kommuner 2001/02–2006/07. Totalt antal elever, andel som registrerats för minst 2 250 poäng totalt och genomsnittlig poäng erhållen i komvux

Kommun	Totalt antal elever	Genomsn. poäng per elev	Antal elever med minst 2 250 p	Andel med minst 2 250 p av samtliga	Genomsn. poäng per elev
Stockholm	3 068	568	501	16 %	940
Göteborg	2 335	599	285	12 %	902
Malmö	1 351	664	160	12 %	968
Linköping	664	716	96	15 %	1 159
Umeå	575	587	76	13 %	918
Örebro	527	509	56	11 %	979
Helsingborg	493	584	86	17 %	901
Borås	453	673	61	14 %	1 170
Gävle	424	584	46	11 %	996
Karlstad	394	583	53	14 %	875
Luleå	361	579	31	9 %	938
Östersund	332	660	50	15 %	888
Trollhättan	247	630	32	12 %	896
Enköpings	133	571	29	22 %	916

Härryda	120	599	13	11 %	990
Lycksele	59	700	10	17 %	1 179
Tierp	57	716	7	12 %	673
Nordanstig	30	458	2	7 %	925
Jokkmokk	27	461	2	7 %	850
Herrljunga	22	626	1	5 %	350
Alla	11 672		1 597	14 %	
Riket	35 358	609	4 310	12 %	992

En låg genomsnittlig poäng erhållen i komvux bland dem som registrerats för totalt 2 250 poäng innebär att en förhållandevis stor andel är studerande med relativt hög poängsumma från gymnasieskolan. På samma sätt innebär en hög genomsnittlig poäng att det är en jämförelsevis stor andel med relativt låg poängsumma från gymnasieskolan. Av tabellen ovan framgår vidare att de som studerat för minst 2 250 poäng registrerats för i genomsnitt fler poäng i gymnasial komvux jämfört med genomsnittet för samtliga elever.

3.2.9.3 Studerande i komvux som inte gått i dagens kursutformade gymnasieskola

De beräkningar som redovisas i de två föregående avsnitten har endast kunnat göras för elever som har gått i dagens kursutformade gymnasieskola eftersom det endast för dem finns registrerade gymnasiepoäng för betygssatta kurser i gymnasieskolan. För övriga kan de studerande i kommunal vuxenutbildning (komvux) som ej uppnått grundläggande behörighet till högskoleutbildning i gymnasieskolan särskiljas med utgångspunkt i den s.k. SUN-kodningen som anger utbildningens nivå och längd⁶.

⁶ Svensk utbildningsnomenklatur, SUN, är en standard för klassificering av enskilda utbildningar och utgör även ett system för aggregering av utbildningar till större grupper.

I tabell 3.4 redovisas en översikt över det totala antalet "SUN-kodade" elever i gymnasial komvux läsåren 2003/04 och 2006/07, där de som saknar högskolebehörighet särredovisas efter utbildningsbakgrund.

Tabell 3.4 Elever i gymnasial komvux läsåren 2003/04 och 2006/07 som inte gått i den kursutformade gymnasieskolan. Studerande som saknar grundläggande behörighet till högskoleutbildning särredovisade efter utbildningsbakgrund

Studerande i gymnasial vuxenutbildning i komvux	Läsår	
	2003/04	2006/07
Totalt antal studerande	112 479	94 984
Antal utan högskolebehörighet	40 310	31 848
<i>varav...</i>		
Förgymnasial utbildning kortare än 9 år	2 527	2 752
Förgymnasial utbildning i 9 år	11 004	10 211
Gymnasial utbildning kortare än 2 år	13 169	9 706
Gymnasial utbildning i 2 år, ej slutbetyg	2 940	2 029
Gymnasial utbildning i 3 år, ej slutbetyg	10 069	5 141
Okänd	601	2 009

Tabellen visar att även inom denna delgrupp saknade cirka en tredjedel av deltagarna i gymnasial vuxenutbildning grundläggande behörighet till högskolestudier. Mellan läsåren 2003/04 och 2006/07 har antalet som har en tidigare gymnasieutbildning som inte gett grundläggande behörighet till högskoleutbildning minskat kraftigt. Antalet studerande med endast grundskolebakgrund har varit i stort sett oförändrat.

SUN används i centrala register för officiell statistik, t.ex. i Statistiska centralbyråns register över befolkningens utbildning. Källa: www.scb.se.

I tabell 3.5 redovisas antal registrerade poäng i gymnasial komvux under läsåren 2001/02–2006/07 för studerande i komvux 2003/04 med utbildningsbakgrund som inte ger grundläggande behörighet till högskoleutbildning.

Tabell 3.5 Antal studerande på gymnasial nivå i komvux 2003/04 med utbildningsbakgrund som inte ger grundläggande behörighet till högskoleutbildning uppdelat efter utbildningsbakgrund och fördelning efter antalet registrerade poäng i komvux (percentiler) under läsåren 2001/02–2006/07

Studerande på gymnasial nivå i komvux Utbildningsbakgrund	Antal	Percentiler			
		50 %	75 %	90 %	95 %
Förgymnasial utbildning kortare än 9 år	2 527	300	950	1 550	1 750
Förgymnasial utbildning i 9 år	11 004	650	1 300	1 700	2 050
Gymnasial utbildning kortare än 2 år	13 169	950	1 450	1 900	2 225
Gymnasial utbildning i 2 år, ej slutbetyg	2 940	1 150	1 550	1 988	2 300
Gymnasial utbildning i 3 år, ej slutbetyg	10 069	900	1 350	1 700	2 000

Förklaring: För studerande med förgymnasial utbildning kortare än 9 år menas med "percentilen 50 %" att hälften av de studerande i denna grupp läst maximalt 300 poäng i komvux, medan värdet i kolumnen "95 %" innebär att 95 procent av alla studerande i gruppen läst maximalt 1 750 poäng (och att 5 procent läst mer än så).

Av de 13 531 studerande med grundskolebakgrund har högst fem procent, dvs. högst cirka 700 personer, läst upp till

2 250 poäng i komvux. För de med gymnasial bakgrund är poängfördelningen i huvudsak detsamma oavsett längd på gymnasieutbildningen. Orsaken är troligen att ett kursbetyg som har satts mer än åtta år före slutbetyget utfärdas endast får medtas i slutbetyget om rektorn på grund av särskilda skäl medger det (4 kap. 9 § förordningen [2002:1012] om kommunal vuxenutbildning). För dem med gymnasial bakgrund kan man beräkna att 10 procent eller alternativt 20 procent har studerat för grundläggande behörighet till högskoleutbildning.

Om man förutsätter att 10 procent av de totalt 26 178 studerande med gymnasial bakgrund har studerat i komvux för att få grundläggande behörighet till högskoleutbildning kan totalantalet beräknas till totalt 3 318 personer (700 plus 2 618), eller 8 procent av alla studerande utan grundläggande behörighet. Om man i stället utgår från 20 procent av dem med gymnasiebakgrund kan totalantalet beräknas till 5 936 personer (700 plus 5 236) eller 15 procent av alla utan grundläggande behörighet. Eftersom det bedöms finnas studerande som läst i komvux med målet att få grundläggande behörighet till högskoleutbildning utan att ännu ha nått till de högsta percentilerna, bör andelen 20 procent vara mest realistisk.

3.2.10 Verksamhet före och efter studierna

För elever i gymnasial vuxenutbildning födda före 1978 och som studerat i kommunal vuxenutbildning (komvux) inom perioden 2001/02–2006/07, och som således var minst 23 år gamla 2001, har en undersökning av sysselsättningen före komvuxsstudierna gjorts med hjälp av taxeringsuppgifter. Av totalt 464 465 personer var 64 procent sysselsatta i någon omfattning före komvuxstudierna. Av de 163 238 personer som bedömts sakna grundläggande behörighet till högskolestudier före komvuxstudierna var 59 procent sysselsatta i någon omfattning.

I följande tabell redovisas hur många gymnasieelever födda 1978–1986 respektive 1981 som bedrivit högskolestudier efter att ha registrerats för minst 2 250 gymnasiepoäng totalt.

Tabell 3.6. Elever födda 1978–1986 samt 1981 som studerat i gymnasieskolan utan att ha erhållit grundläggande behörighet till högskoleutbildning och som därefter studerat i komvux inom perioden 2001/02–2006/07 och registrerats för minst 2 250 gymnasiepoäng totalt och registrerats vid högskola. Antal samt andel kvinnor och andel utlandsfödda

Födelseår	1978–1986	1981
Totalt antal	19 443	4 310
andel kvinnor	52 %	51 %
andel utlandsfödda	18 %	17 %
I högskola t.o.m. ht 2007	7 828 (40 %)	1 883 (44 %)
andel kvinnor	48 %	46 %
andel utlandsfödda	18 %	16 %

Av tabellen framgår att en ungefär lika stor andel kvinnor som män deltagit i de behörighetsgivande studierna. Till och med höstterminen 2007 hade cirka 40 procent fortsatt till högskola, männen i något högre grad än kvinnorna.

Som jämförelse kan nämnas att av det totala antalet elever födda 1978–1986, inbegripet även de som nått grundläggande behörighet genom gymnasieskolan, som studerat i den kursutformade gymnasieskolan och därefter studerat i komvux inom perioden 2001/02–2006/07 (270 779 personer) har enligt Statens skolverk 37 procent registrerats i högskolan. Motsvarande andel för den som inte studerat i den nuvarande gymnasieskolan (totalt 454 455 personer) är 18 procent.

Vidare kan noteras att könsfördelningen bland dem som inte gått i det nuvarande kursutformade gymnasieskolan, dvs. äldre studerande, är betydligt ojämnare än för studerande födda 1978–1986. Bland de äldre som läst i gymnasial komvux under läsåren 2001/02–2006/07 är andelen kvinnor 69 procent. Bland dem utan grundläggande behörighet till högskoleutbildning är andelen kvinnor 72 procent. Totalt 12 procent av dem utan behörighet har fortsatt till högskola av vilka tre av fyra är kvinnor.

3.2.11 Tid mellan invandring och studier

Enligt uppdraget ska arbetsgruppen bl.a. analysera eventuell bosättningstid i Sverige för deltagarna i gymnasial vuxenutbildning. Statens skolverk har därför ombetts att göra en beräkning av den genomsnittliga tiden mellan invandringsår och första inträde i gymnasial vuxenutbildning för studerande födda utomlands. Beräkningen avser elever födda utomlands 1978–1986 som har gått i den nuvarande kursutformade gymnasieskolan och därefter har studerat i kommunal vuxenutbildning (komvux) inom perioden läsåren 2001/02–2006/07. För samtliga berörda elever i gruppen är tiden 11,1 år och 12,5 år för dem som inte uppnått grundläggande behörighet i gymnasieskolan och som registrerats för totalt 2 250 gymnasiepoäng (3 515 personer). Talen är dock inte helt jämförbara eftersom den totala gruppen innehåller elever som varit behöriga till komvux vid 19 respektive 20 års ålder medan delgruppen bara innehåller elever som varit behöriga vid 20 års ålder.

3.3 Förslag till utformning av rätt till gymnasial vuxenutbildning

3.3.1 Utgångspunkter

3.3.1.1 Målgruppen

Arbetsgruppens bedömning: Målgruppen för uppdraget är alla personer som uppfyller behörighetsvillkoren för gymnasial vuxenutbildning och som önskar studera för att få grundläggande behörighet till högskoleutbildning. Det bör inte vara en förutsättning för en rätt till tillträde att ha för avsikt att söka till högskolan efter de behörighetsgivande studierna inom kommunal vuxenutbildning (komvux).

Arbetsgruppen ska enligt uppdraget undersöka och lämna alternativa förslag på hur en rättighet för alla att studera inom komvux för att uppnå grundläggande behörighet att delta i högskoleutbildning kan utformas. Målgruppen för uppdraget är därför alla personer som uppfyller behörighetsvillkoren för gymnasial vuxenutbildning och som önskar studera för att få grundläggande högskolebehörighet.

I målgruppen inryms delgrupper med olika förutsättningar beroende på ålder, yrkesverksamhet och utbildningsbakgrund. Det kommer att finnas studerande som har en utbildningsbakgrund i äldre gymnasiesystem, i nuvarande programgymnasium liksom i en framtida reformerad gymnasiestruktur. I målgruppen ingår också de som inte tidigare har studerat på gymnasial nivå.

En stor del av målgruppen utgörs av personer som av olika skäl har en ofullständig gymnasieutbildning. Skoltrötthet eller sjukdom är enligt Statistiska centralbyrån vanliga orsaker till att elever behöver avbryta studierna i gymnasieskolan⁷. Många av dem kompenserar avbrottet i gymnasieskolan genom att senare studera i komvux. En annan grupp är elever som avbryter studierna i gymnasieskolan i avsikt att senare fortsätta i komvux.

Inom målgruppen finns det personer för vilka ett slutbetyg från gymnasial vuxenutbildning som ger grundläggande behörighet till högskolestudier inte i första hand är en förberedelse för högskolestudier, utan främst en allmän merit inför fortsatta studier och yrkesverksamhet. Det kan enligt arbetsgruppens uppfattning inte sättas som villkor för en rätt till tillträde att ha för avsikt att söka till högskolan efter de behörighetsgivande studierna i komvux.

⁷ Statistiska centralbyrån, *Tema: Utbildning 2007:4 Ungdomar utan fullföljd gymnasieutbildning*.

3.3.1.2 Kommunernas och landstingens nuvarande uppdrag

Arbetsgruppens förslag: Kommunernas nuvarande uppdrag att tillhandahålla gymnasial vuxenutbildning ska kvarstå. En skyldighets- och rättighetsreglering ska utformas som ett tillägg till det kommunala uppdraget. Landstingen ska inte åläggas någon motsvarande skyldighet att ta emot studerande i gymnasial vuxenutbildning.

Av naturliga skäl prioriterar ofta kommunerna obligatoriska uppgifter jämfört med sådana de själva beslutar om eller på annat sätt till någon grad kan påverka. Rättighetsregler som endast gäller för vissa sökande och för viss utbildning inom gymnasial vuxenutbildning kan därför leda till att det uppkommer en undanträngningseffekt i förhållande till andra sökande och utbildningar som inte omfattas av rättighet men som omfattas av de nationella målen för kommunal vuxenutbildning (komvux). Av uppdraget till arbetsgruppen framgår inte någon avsikt att en sökande som inte kan åberopa rättighetslagstiftningen ska få sämre möjligheter än i dag att söka till komvux. Detta gäller både för de fall studierna avser andra utbildningar än sådana som leder till grundläggande eller särskild behörighet till högskoleutbildning och för de som inte kommer att omfattas av rättighetslagstiftningen. En skyldighets- och rättighetsreglering bör därför enligt arbetsgruppens mening utformas som ett tillägg till nuvarande bestämmelser.

Som framgått av redovisningen ovan är det endast en del av de sökande till gymnasial vuxenutbildning som kan förväntas efterfråga utbildning som omfattas av en rätt till studier och därigenom ha företräde framför övriga sökande. Eftersom nuvarande regler föreslås kvarstå innebär arbetsgruppens förslag inte någon inskränkning av övriga sökandes möjligheter att söka till samma kurser eller till annan gymnasial vuxenutbildning och få tillträde enligt nuvarande regler i den mån det finns plats.

Eftersom landstingen inte har någon skyldighet att erbjuda gymnasial vuxenutbildning anser arbetsgruppen att de inte bör

åläggas någon skyldighet att ta emot studerande till utbildning för grundläggande behörighet. Landstingen kan dock medverka i sådan utbildning i fråga om till exempel kurser i naturbruk och vård genom att ta emot studerande från kommuner.

3.3.1.3 Kriterier

Arbetsgruppens bedömning: Förslag till utformning av en rätt till studier för att erhålla grundläggande behörighet till högskoleutbildning bör i första hand grundas på olika kriterier som gäller utbildningens inriktning och innehåll och på olika tillkommande behörighetsregler. Åldersregler bör kunna användas i den utsträckning en särbehandling på grund av ålder kan motiveras. Om en elev visar sig sakna förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen eller annars inte gör tillfredsställande framsteg bör undervisningen upphöra för eleven med stöd av 11 kap. 7 a § skollagen.

Arbetsgruppen har övervägt på vilka grunder alternativa förslag till en rättighet kan utformas. En vägledning ges i uppdraget där det framhålls att "en rätt till utbildning kan beskrivas i många olika termer. Det kan handla om kriterier av olika slag, t.ex. avseende tidsfrister, preciseringar vad gäller vilka kurser rättigheten avser, syften och mål, definitioner av målgrupper eller individuella behov, avgränsande av behörigheter eller begränsningar av utbildningens innehåll eller dess omfattning i gymnasiepoäng eller i tid."

Arbetsgruppen anser att alternativen bör baseras på olika regelinstrument – kriterier – som kan användas var för sig eller i olika kombinationer. Av utredningsuppdraget följer att alla alternativa förslag till hur rätten bör utformas måste omfatta de ytterligare kurser som en studerande tillsammans med eventuellt redan godkända kurser behöver för att målet att uppnå grundläggande behörighet ska förverkligas. Rätten kan därmed

inte avse kurser som redan klarats av i gymnasieskolan eller kurser som inte behövs för den grundläggande behörigheten.

Beträffande tidsfrister anser arbetsgruppen att det inte är lämpligt med ett kriterium som innebär att de rättighetsgrundande studierna måste klaras av under en viss fastställd tid för att rätten inte ska upphöra. Sådana regler skulle medföra en omfattande administration och svårigheter att bedöma vad som t.ex. är giltigt skäl till avbrott. Om en elev visar sig sakna förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen eller annars inte gör tillfredsställande framsteg kan undervisningen upphöra för eleven med stöd av 11 kap. 7 a § skollagen (1985:1100). Åldersregler bör däremot kunna tillämpas om de inte innebär en diskriminering av studerande som missgynnas av reglerna.

Arbetsgruppen anser att tänkbara alternativa förslag på en rättighet i första hand bör grundas på kriterier som gäller utbildningens inriktning och innehåll och på olika tillkommande behörighetsregler, åldersregler inbegripna.

3.3.1.4 Målinriktning av studierna

Arbetsgruppens förslag: För att ge rätt till tillträde ska studierna vara inriktade mot att uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning. En elevs individuella studieplan, som fastställs av kommunen, ska innehålla uppgifter om vilken eller vilka kurser som kommunen är skyldig att erbjuda för att eleven ska uppnå målet att få grundläggande behörighet till högskoleutbildning.

Enligt nuvarande regler ska den enskildes studier i kommunal vuxenutbildning (komvux) vara målinriktade. Enligt 2 kap. 13 § förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning ansvarar rektor för att individuella studieplaner upprättas för samtliga deltagare. Samverkan ska därvid ske med den enskilde. Av planen ska den enskildes utbildningsmål och verksamhetspoäng framgå. Den individuella studieplanen ska

utarbetas i samverkan med den enskilde i nära anslutning till intagningen och ska vid behov revideras. Arbetsgruppen utgår från att principen med målinriktning ska behållas för den rättighetsgrundande utbildningen. Det innebär att en studerande som vill utnyttja sin rätt redan från början av studierna måste ha för avsikt att studera till grundläggande behörighet till högskoleutbildning.

För en sökande som avser att utnyttja rätten till gymnasial vuxenutbildning ska en individuell studieplan fastställas i anslutning till intagningen för hela den utbildning som ska leda till att grundläggande behörighet till högskoleutbildning uppnås. För att skapa en tydlig grund för att använda den individuella studieplanen för att definiera den enskildes rätt till gymnasiala komvuxkurser behövs ett förtydligande tillägg i förordningen om kommunal vuxenutbildning. I tillägget bör det anges att studieplanerna ska innehålla uppgifter om vilka kurser som kommunen är skyldig att erbjuda.

Principen med målinriktning mot grundläggande behörighet medför en begränsning av vilka lösningar som kan föreslås när det gäller hur en rätt kan utformas. Det är till exempel inte möjligt att föreslå alternativ som skulle innebära rätt till studier med successiva mål så länge som grundläggande behörighet inte uppnåtts. Det är vidare viktigt att notera att rätten avser att uppnå grundläggande behörighet, inte att själv fritt välja de kurser som ska genomgå. Dessa fastställs av kommunen i den individuella studieplanen.

3.3.1.5 Förhållandet till Gymnasieutredningens förslag

Arbetsgruppens bedömning: För att frågan om en rätt till gymnasial vuxenutbildning ska bli tillräckligt belyst som ett underlag för kommande ställningstaganden bör den behandlas med utgångspunkt både i nuvarande system och i Gymnasieutredningens förslag.

Gymnasieutredningens förslag, t.ex. om examina, innebär att det i flera fall behövs olika förslag till föreskrifter för en rätt att delta i gymnasial vuxenutbildning för att nå grundläggande behörighet till högskoleutbildning inom nuvarande system respektive för en rätt inom det av utredningen föreslagna systemet. Förutsättningar för att kunna ta ställning till hur en rätt till gymnasial vuxenutbildning ska utformas i anslutning till en kommande gymnasiereform finns först i samband med att reformen beslutats. Det krävs också att regeringen tagit ställning till vilka föreskrifter om grundläggande behörighet som ska gälla enligt högskoleförordningen (1993:100). Man måste dessutom ha övervägt behovet av en övergångsbestämmelse som innebär att studerande som studerat i gymnasieskolan enligt dagens system ska ha rätt att studera färdigt enligt de äldre reglerna under en övergångstid.

Gymnasieutredningen har föreslagit att det nuvarande begreppet slutbetyg avskaffas och vill i stället införa examina. Den grundläggande behörigheten till högskolestudier kan enligt utredningsförslaget uppnås genom högskoleförberedande examen som endera kan avläggas i gymnasieskolan eller i kommunal vuxenutbildning (komvux) eller genom yrkesexamen som innehåller eller kompletteras med godkänt betyg på erforderliga kärnämneskurser. Det är aviserat att intagning till en reformerad gymnasieskola ska ske första gången 2011 vilket innebär att examina utfärdas för första gången våren 2014. Elever som börjar gymnasieskolan höstterminen 2011 vid 16 års ålder och som inte slutför sin studier i gymnasieskolan kommer enligt nuvarande bestämmelser för behörighet till komvux inte att vara behöriga för studier i komvux förrän höstterminen 2015 då de fyllt 20 år.

3.3.1.6 Undantag från reglerna för urval

Arbetsgruppens förslag: Reglerna om urval bland behöriga sökande till gymnasial vuxenutbildning ska inte gälla för sökande som har rätt till utbildningen.

Om samtliga behöriga sökande till gymnasial vuxenutbildning inte kan tas emot till sådan utbildning ska ett urval ske enligt 3 kap. 8 § förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning. Sökande som har rätt till tillträde till en utbildning kan inte bli föremål för urval vid antagningen till den utbildningen. Om en rätt till tillträde införs behöver förordningen ändras i detta avseende.

3.3.1.7 Principer för alternativa förslag

Arbetsgruppens förslag: Två huvudalternativ föreslås.

1. Ett alternativ som innebär minsta möjliga ändring i förhållande till nuvarande bestämmelser för kommunal vuxenutbildning (komvux).

2. Ett alternativ som innebär att de rättighetsgrundande studierna blir likvärdiga med högskoleförberedande studier i gymnasieskolan.

För båda alternativen finns också varianter som innebär att rättigheten inträder vid 25 års ålder för den som inte har ett slutbetyg respektive en examen. Genom ett sådant ålderskrav motverkas en benägenhet att avbryta studierna inom gymnasieskolan i avsikt att senare fortsätta inom komvux.

Beroende på vilken effekt man vill uppnå kan olika kombinationer av kriterier tillämpas. Nedanstående alternativa förslag, se avsnittet 3.3.3, bygger på olika principer för organisering av den gymnasiala vuxenutbildning som medför rätt till studier för grundläggande behörighet till högskoleutbildning.

En sådan princip är att rätten ska innebära en garanti att få tillgång till den utbildning som behövs enligt kraven för grundläggande behörighet till högskoleutbildning men utan skillnader i övrigt i förhållande till vad som gäller för studier på gymnasial nivå i komvux. Denna princip leder till lösningar som så mycket som möjligt är anpassade till den kommunala vuxenutbildningens förutsättningar.

En annan princip är att rätten ska kombineras med sådana särskilda krav på behörighet att tas emot till rättighetsgrundande utbildning och på val av kurser som kan motiveras av att studierna ska vara inriktade mot högskolestudier. De rättighetsgrundande studierna ska vara likvärdiga med studier enligt nationella eller specialutformade program som syftar till vidare studier i högskolan.

Genom att komplettera alternativen med varianter som även innehåller krav på viss ålder för att omfattas av en rätt kan en benägenhet att avbryta gymnasiestudierna motverkas samtidigt som vuxenutbildningens inriktning mot vuxna understryks.

I det följande anges för varje förslag hur det utformas i förhållande till både nuvarande system på gymnasienivå och till Gymnasieutredningens föreslagna system på gymnasienivå. Inga förändringar föreslås för utbildningen i gymnasieskolan. Förslagen avser endast studier i gymnasial vuxenutbildning.

3.3.2 Ändring i skollagen om kommunernas skyldighet

Arbetsgruppens förslag: Kommunerna ska enligt skollagen erbjuda sådan gymnasial vuxenutbildning som efterfrågas och behövs för att uppnå behörighet till högskoleutbildning på grundnivå. Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer ska få meddela ytterligare föreskrifter om denna skyldighet och göra undantag från skyldigheten.

I 11 kap. 17 § skollagen (1985:1100) föreskrivs enligt nuvarande lydelse att kommunerna ska erbjuda gymnasial vuxenutbildning

och att de då ska sträva efter att erbjuda utbildning som svarar mot efterfrågan och behov. Arbetsgruppen menar att det för en rätt till utbildning behövs ett tillägg till skollagen som anger att om inte annat följer av föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska utbildning som utgör behörighetsvillkor för tillträde till grundläggande högskoleutbildning erbjudas i den omfattning som efterfrågas och behövs.

Det är viktigt att regeringen har möjlighet att i förordning avgöra skyldighetens närmare omfattning, bl.a. eftersom behörighet kan avse såväl grundläggande som särskild behörighet – behörighetsbegrepp som definieras i högskoleförordningen (1993:100). Det kan även behövas särskilda regler för val av kurser, behörighet m.m. Förslaget till lagändring gäller för alla rättighetsalternativ som föreslås. Arbetsgruppens förslag är vidare än Gymnasieutredningens lagförslag till rättighet, som endast ska gälla för dem som avlagt en yrkesexamen. Arbetsgruppens förslag till tillägg i skollagen kan tillämpas både inom nuvarande system och inom det av Gymnasieutredningen föreslagna systemet.

Genom det föreslagna tillägget i skollagen blir kommunen skyldig att erbjuda alla behöriga kommuninvånare den ytterligare utbildning som var och en behöver för att få behörighet för högskoleutbildning. För grundläggande behörighet innebär detta att kommunen efter behov måste kunna erbjuda den sökande utbildning om de maximalt 2 350 poäng som krävs för slutbetyg inom det nuvarande systemet, eller maximalt de 2 400 poäng som krävs för högskoleförberedande examen inom gymnasial vuxenutbildning enligt Gymnasieutredningens förslag. Flertalet sökande bedöms dock inte behöva läsa så många verksamhetspoäng i kommunal vuxenutbildning (komvux) eftersom de bara behöver komplettera tidigare gymnasiala studier. Man kan också räkna med att det i många fall blir fråga om att validera de kunskaper och kompetenser som de sökande erhållit i tidigare utbildningar och verksamheter vilket även det kommer att minska behovet av studier i komvux.

Om inte regeringen beslutar annorlunda gäller tillägget i lagen även rätt till studier för särskild behörighet.

I avsnitt 3.4.5 behandlar arbetsgruppen ett ytterligare tillägg i 11 kap. 17 § skollagen i fråga om samverkan mellan kommuner eller mellan kommuner och landsting.

3.3.3 Alternativa förslag till reglering på förordningsnivå

3.3.3.1 Alternativ 1 kursvalsalternativet

Arbetsgruppens förslag: Reglerna ska så långt möjligt utformas inom ramen för gällande bestämmelser för kommunal vuxenutbildning (komvux). Det innebär en stor frihet i valet av kurser utöver de kärnämnen som fordras för slutbetyg. En variant av alternativet är att rätten endast får gälla för kurser i gymnasieskolans ämnen.

Enligt *kursvalsalternativet* regleras endast att den sökande ska vara i behov av utbildningen för att uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning för att vara behörig att tas emot till sådan rättighetsgrundande utbildning som avses i 11 kap. 17 § skollagen (1985:1100). Utöver kärnämneskurserna kan i princip alla kurser på gymnasial nivå enligt detta alternativ ingå i den individuella studieplanen. Det är dock kommunen som bestämmer vilka kurser som behövs och därför ska ingå i studieplanen. Bestämmelserna i 1 kap. 2 § förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning om att utbildningen ska utformas utifrån den enskildes behov och förutsättningar medför att den individuella studieplanen måste vara lämplig med avseende på vilka högskolestudier den studerande vill vara förberedd för.

I förhållande till Gymnasieutredningens föreslagna system innebär kursvalsalternativet att den grundläggande behörigheten till högskoleutbildning kan uppnås i komvux genom individuella studieplaner som leder till en högskoleförberedande examen eller

till en yrkesexamen som ger grundläggande behörighet. Däremot kan en studieplan som innebär att en yrkesexamen först avläggs för att sedan kompletteras med behövliga kurser för grundläggande behörighet inte ge rätt till tillträde. Detta beror på att en sådan yrkesexamen i sig är ett studiemål som inte ger grundläggande behörighet.

Kursvalsalternativet har fördelen att reglerna för tillträde till gymnasial vuxenutbildning så långt möjligt blir enhetliga. På grund av den större friheten i förhållande till gymnasieskolan när det gäller vilka kurser som kan ingå i utbildningen innebär alternativet fler och andra möjligheter att nå grundläggande behörighet till högskolestudier genom komvux än genom gymnasieskolan.

Alternativet kan i praktiken göra det möjligt för en studerande att skaffa sig en rätt även till studier för en yrkesexamen utan grundläggande högskolebehörighet i komvux enligt Gymnasieutredningens förslag. Det kan ske om deltagaren anger att studierna syftar till en yrkesexamen med grundläggande behörighet till högskoleutbildning men sedan avstår från att följa kurser i teoretiska ämnen som inte behövs för den yrkesexamen som avläggs.

Enligt förordningen om kommunal vuxenutbildning får gymnasial vuxenutbildning förekomma som kurser inom alla ämnen som finns i gymnasieskolan med undantag av specialidrott. Dessutom får projektarbete förekomma. Därutöver får gymnasial vuxenutbildning förekomma som kurser med syftet att ge vuxna kunskaper och färdigheter på en nivå som motsvarar den som utbildningen i gymnasieskolan ska ge (2 kap. 18 §).

För att undvika att studerande vill utnyttja rätten till att följa lokala kurser utan någon högskolerelevans föreslår arbetsgruppen en variant av kursvalsalternativet som innebär att kurser som inte är kurser inom gymnasieskolans ämnen utesluts. Gymnasieutredningen har föreslagit att lokala kurser i sin nuvarande form ska utgå ur gymnasieskolan och den gymnasiala vuxenutbildningen. Om Gymnasieutredningens förslag i denna

del genomförs är den ovan nämnda varianten av kursvalsalternativet överflödigt.

3.3.3.2 Alternativ 2 programalternativet

Arbetsgruppens förslag: För att få rätt till tillträde krävs att den sökande har behörighet för gymnasieskolan och att de åsyftade studierna motsvarar ett högskoleinriktat behörighetsgivande program i gymnasieskolan. Att få grundläggande behörighet till högskoleutbildning genom studier inom kommunal vuxenutbildning (komvux) blir härigenom likvärdigt med att få behörigheten genom studier i gymnasieskolan.

Kraven ska inte gälla dem som har slutfört ett fullständigt nationellt eller specialutformat program i gymnasieskolan men som behöver komplettera studierna för att få grundläggande behörighet till högskoleutbildning.

Programalternativet innebär att rätten till gymnasial vuxenutbildning för att uppnå grundläggande behörighet ges en mer direkt koppling till "högskoleanpassade" kriterier. Dessa avser såväl de studerandes behörighet som begränsning av val av kurser till kurser inom de nationella programmens kärnämnen och profilämnena. Kriterierna gäller för alla utom för studerande med slutbetyg från fullständigt nationellt eller specialutformat program i gymnasieskolan respektive en yrkesexamen som inte uppfyller kraven för grundläggande behörighet till högskoleutbildning. Dessa studerande ska ha rätt till de, normalt sett, kortare kompletterande studier som behövs för att uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning.

Att genom studier på gymnasial nivå i komvux nå grundläggande behörighet till högskoleutbildning på grundval av slutbetyg respektive examen ställer betydande krav på de studerande. Det hela medför i många fall långtgående åtaganden från kommunens sida. Det kan därför vara motiverat att ställa preciserade formella behörighetskrav på de sökande i form av

särskilda förkunskaper för tillträde till den rättighetsstyrda utbildningen – krav som går utöver nuvarande behörighetskrav. Arbetsgruppen föreslår att inom programalternativet ska ett sådant krav vara att den sökande för att vara behörig till plats ska uppfylla de behörighetskrav som gäller för tillträde till nationella och specialutformade program i gymnasieskolan, eller att denne ska ha kunskaper som bedöms som likvärdiga med de behörighetskraven.

För behörighet att söka till gymnasieskolans nationella program ska eleven enligt nuvarande regler ha slutfört sista årskursen i grundskolan eller motsvarande samt ha godkända betyg i svenska alternativt svenska som andraspråk, engelska och matematik. Gymnasieutredningen föreslår att det för tillträde till högskoleförberedande program i gymnasieskolan ska krävas att eleven har minst godkända betyg från grundskolan i minst 12 ämnen inklusive svenska/svenska som andraspråk, matematik och engelska. Arbetsgruppen bedömer att behörighetskriteriet ger kommunerna en bättre utgångspunkt när de ska granska de sökandes bakgrund och förkunskaper och bedöma deras förutsättningar att klara av de högskoleförberedande studierna. Kriteriet bedöms leda till ett visst ökat behov av studier på grundläggande nivå för att få behörighet.

Arbetsgruppens förslag till behörighetskriterier enligt programalternativet innebär en avvikelse från föreskrifterna om behörighet i 11 kap. 19 § skollagen (1985:1100) varför ett bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter om behörighetsvillkor som avviker från dagens behörighetsbestämmelser bör föras in i denna paragraf.

Eftersom målet är att få grundläggande behörighet för högskolestudier ska det för rätt till gymnasial vuxenutbildning enligt programalternativet fordras en individuell studieplan, där valet av kurser motsvarar högskoleinriktade studier i gymnasieskolan. Studieplanen ska med detta alternativ (inom nuvarande system) leda till ett slutbetyg som motsvarar ett slutbetyg från ett nationellt eller specialutformat program och ska således innehålla kurser inom kärnämnen och profilämnen för respektive program

inom ramen för de 2 350 poäng som utgör krav för att slutbetyg ska utfärdas i komvux. Gymnasieutredningen föreslår att den individuella studieplanen ska leda till en högskoleförberedande examen från komvux som uppfyller kraven för sådan examen från högskoleförberedande program från gymnasieskolan, dock inom ramen för de 2 400 poäng som utredningen föreslår ska vara krav för högskoleförberedande examen i komvux. Rättighetsgrundande studier i komvux för att uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning blir därmed likvärdiga med motsvarande studier i gymnasieskolan. Rätten kan inte användas för att efter avbrutna gymnasiestudier fortsätta studierna i gymnasial komvux för att med val av enklare kurser utöver kärnämneskurserna uppnå den grundläggande behörigheten.

I många fall kommer de studerande att ha godkända betyg på tidigare avklarade kurser som kan tillgodoräknas i slutbetyg respektive examen enligt de ovan angivna kraven. I sådana fall kan det med utgångspunkt i programkraven upprättas en anpassad individuell studieplan med kurser som tillsammans med de tidigare avslutade kurserna leder till studiemålet.

Programalternativet innebär att det ställs andra och mer preciserade krav på den som vill utnyttja rättigheten än på den som vill få tillträde enligt nuvarande bestämmelser. I viss mån kan detta förhållande motverka planmässiga avbrott i gymnasieskolan med avsikt att senare fortsätta studierna i komvux.

3.3.3.3 Varianter med 25-årsregel

Arbetsgruppens förslag: Rätten till gymnasial vuxenutbildning för att uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning ska inträda först vid 25 års ålder för den som saknar slutbetyg eller yrkesexamen från gymnasieskolan. I övrigt ska samma regler gälla som för kursvalsalternativet respektive programalternativet. Ett särskilt bemyndigande ska
--

införas i skollagen som gör det möjligt för regeringen att meddela föreskrifter om ett 25-årskrav.

Arbetsgruppens bedömning: Det bör övervägas att inte låta 25-årsregeln gälla för dem som när rättigheten införs redan har fyllt 20 år.

Enligt uppdraget ska arbetsgruppen beakta om de förslag som läggs påverkar incitamenten för ungdomar att fullfölja sin utbildning i gymnasieskolan. Som framgår av redovisningen i avsnitt 3.3.5 har cirka 80 procent av dem som efter avbrutna studier i det nuvarande kursutformade gymnasieskolan har läst till minst sammanlagt 2 250 poäng i gymnasial vuxenutbildning klarat minst 1 600 poäng i gymnasieskolan. De har således avbrutit skolgången i gymnasieskolan inför eller under det avslutande tredje året. Enligt arbetsgruppens bedömning finns det en risk att ett införande av rätt till gymnasial vuxenutbildning uppfattas som en signal om att det är invändningsfritt att avbryta studierna i gymnasieskolan för att senare fortsätta i kommunal vuxenutbildning (komvux). Kommunföreträdare som arbetsgruppen har varit i kontakt med delar denna uppfattning. Arbetsgruppen har därför övervägt vilka möjligheter det finns att motverka en sådan utveckling och har funnit att sådana möjligheter är mycket begränsade. Att t.ex. ytterligare begränsa rätten att för slutbetyg i komvux få tillgodoräkna gymnasiebetyg, dvs. utöver åttaårsregeln enligt 4 kap. 9 § förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning, är svårt att motivera sakligt.

Att införa en rätt till gymnasial vuxenutbildning för att få grundläggande behörighet till högskoleutbildning innebär att denna typ av behörighetskomplettering får en ännu mer prioriterad ställning än enligt dagens system. Det kan ifrågasättas om det är motiverat att ge så stark prioritet åt de behörighetsgivande studierna i komvux, vilken vänder sig till vuxna, i relativt nära anslutning till ungdomars gymnasiestudier. För behörighet till gymnasial vuxenutbildning gäller enligt

11 kap. 19 § skollagen (1985:1100) en åldersregel som innebär att den som inte har slutfört utbildningen i gymnasieskolan är behörig att delta i gymnasial vuxenutbildning från och med andra halvåret det år han eller hon fyller 20 år. För den som har slutfört studierna i gymnasieskolan gäller inte denna åldersregel. Den åtgärd som arbetsgruppen funnit möjlig är att införa en ytterligare åldersregel. Denna innebär att rättigheten till gymnasial vuxenutbildning inträder först vid fyllda 25 år såvida inte den sökande har ett slutbetyg från ett fullständigt nationellt eller specialutformat program i gymnasieskolan eller har avlagt yrkesexamen men inte uppnått grundläggande behörighet till högskoleutbildning.

Alternativet innebär en markering av att gymnasiestudierna normalt ska klaras av i gymnasieskolan och att den gymnasiala vuxenutbildningen inte är tänkt som en förlängd ungdomsskola. Rättigheten ger en möjlighet att utan uppehåll fortsätta med kompletterande studier för den som inom nuvarande system har fått slutbetyg från fullständigt program men som på grund av icke godkända betyg i till exempel kärnämneskurserna i svenska, engelska eller matematik inte uppnått grundläggande behörighet till högskolestudier. Alternativet inrymmer motsvarande möjlighet för dem som avlagt yrkesexamen enligt Gymnasieutredningens förslag men som inte uppnått grundläggande högskolebehörighet. Övriga som vill börja studera eller återuppta studier för att få grundläggande behörighet till högskoleutbildning före 25 års ålder kan söka till den utbildning kommunen anordnar enligt nuvarande regler. Det finns inte något hinder för att denna "ordinarie" utbildning utformas på samma sätt som den rättighetsstyrda.

Att få högskolebehörighet efter en yrkesexamen genom att komplettera studierna i den gymnasiala vuxenutbildningen blir en vanlig studieväg om Gymnasieutredningens förslag genomförs. Som nämnts i avsnitt 3.2.1 är det däremot mycket få elever som har slutbetyg från dagens gymnasieskola med underkända betyg i något eller några av de obligatoriska kärnämneskurserna och som går vidare till högskolestudier. Av

detta kan man dra slutsatsen att det blir mycket få sådana studerande som utnyttjar en rätt före 25 års ålder inom nuvarande system om en 25-årsregel införs.

Det finns ytterligare varianter som kan övervägas i samband med en 25-årsregel. En möjlighet är att inte låta 25-årskravet gälla för dem som när en rättighet införs redan har fyllt 20 år, eftersom de inte har känt till regeln under sina gymnasiestudier och någon risk för ökade avhopp från gymnasieskolan inte finns för denna grupp. Om t.ex. en rätt införs den 1 januari 2010 skulle 25-årskravet med denna variant inte omfatta dem som har fyllt 20 år senast under det andra halvåret 2009.

Eftersom 25-årsregeln innebär en särbehandling på grund av ålder måste den provas i förhållande till reglerna mot åldersdiskriminering i 2 kap. 6 § diskrimineringslagen (2008:567). Det framgår av propositionen *Ett starkare skydd mot diskriminering* (prop. 2007/08:95) att de åldersregler som nu finns inom utbildningsväsendet bedöms som godtagbara. Av diskrimineringslagen framgår att särbehandling på grund av ålder får förekomma om den har ett berättigat syfte och de medel som används är lämpliga och nödvändiga för att uppnå syftet med särbehandlingen. Arbetsgruppen anser att 25-årsregeln uppfyller dessa krav.

Arbetsgruppen bedömer att 25-årsregeln bör leda till bättre genomströmning i gymnasieskolan än de båda övriga alternativen. En nackdel med 25-årsregeln är dock att om kommunerna minskar resurserna för gymnasial komvux kan det komma att medföra att unga personer som vill studera på högskolenivå men som saknar behörigheten tvingas skjuta fram sina studier med en senareläggning av inträdet på arbetsmarknaden som följd. Arbetsgruppen vill i anledning av detta framhålla att 25-årsregeln endast gäller för möjligheten till tillträde till rättighetsgrundande studier och inte för hela den övriga "ordinarie" gymnasiala vuxenutbildningen.

3.3.3.4 Översikt över alternativen

Tabell 3.6 Översikt över alternativa förslag till utformning av en rätt

Lagrum och kriterier	K1	K2	KÅ	P	PÅ
<u>Skollagen</u>					
Skyldighetsföreskrift med bemyndigande	X	X	X	X	X
<u>Komvuxförordningen</u>					
Rätt för alla utan grundläggande behörighet till högskoleutbildning	X	X		X	
Rätt för alla med slutbetyg alt. yrkesexamen utan grundläggande behörighet till högskoleutbildning	X	X	X	X	X
Rätt vid 25 års ålder för alla utan grundläggande behörighet			X		X
Alla kurser i gymnasial vuxenutbildning kan ingå i indiv.studieplan	X		X		
Begränsat val av lokala kurser		X			
Individuell studieplan som motsvarar nationellt eller specialutformat program alt. högskoleförberedande program				X	X
Krav på formell gymnasiebehörighet (motsvarande)				X	X
Möjlighet för kommun att skjuta upp studiestart i högst sex månader	X	X	X	X	X

Anm.: K = Kursvalsalternativ, P = Programalternativ,
Å=25-årsregel

3.3.4 Konsekvenser av införandet av yrkeshögskolan

Arbetsgruppens bedömning: Den som uppnår grundläggande behörighet till högskoleutbildning bör därmed också uppfylla de generella behörighetskrav som gäller för yrkeshögskolan. Detta medför att en rätt till studier för grundläggande behörighet till högskoleutbildning även bör ge en reell men inte formell rätt att studera till behörighet för yrkeshögskoleutbildning.

Yrkeshögskoleutredningens förslag redovisas i avsnitt 3.2.4. Utredningen använder inte begreppen ”grundläggande behörighet” och ”särskild behörighet” men föreslår dels generella krav och dels särskilda krav som behövs för tillträde till en viss utbildning. Utredningens förslag till behörighetsregler medför att en rätt att i gymnasial vuxenutbildning studera till grundläggande behörighet till högskoleutbildning i praktiken också blir en rätt att läsa till den generella behörigheten för studier i yrkeshögskolan.

Eftersom utredningens förslag har genomförts kan personer komma att söka till rättighetsstyrd gymnasial vuxenutbildning om leder till grundläggande behörighet till högskoleutbildning för att efter genomgången utbildning ta ställning till om slutbetyget/examen ska användas vid ansökan till högskolan och/eller yrkeshögskolan. Det gör att de som avser att studera i kommunal vuxenutbildning (komvux) för behörighet till yrkeshögskolan kan välja mellan tillgängliga studiemöjligheter inom nuvarande komvuxsystem eller att utnyttja rätten till studier för grundläggande behörighet till högskoleutbildning.

3.4 Förslag och bedömningar med anledning av effekter på kommunal nivå

3.4.1 Innebörden av en rätt till gymnasial vuxenutbildning

Arbetsgruppens bedömning: Om en rätt till gymnasial vuxenutbildning för att få grundläggande behörighet till högskoleutbildning införs bedöms kommunernas möjligheter att själva avgöra omfattningen av den gymnasiala vuxenutbildningen minska. En konsekvens bör bli att skillnader mellan kommuner i fråga om individens möjlighet att få utbildning för den grundläggande behörigheten inte kan förekomma. Denna del av den gymnasiala vuxenutbildningen bör därigenom få en särskilt prioriterad ställning. Om det uppstår en brist på resurser i förhållande till efterfrågan på utbildning bör å andra sidan kommunens skyldighet att ta emot sökande som har en rätt kunna leda till besparingar inom andra delar av den kommunala vuxenutbildningen.

Kommuner har i dag genom lag och förordning en skyldighet att anordna utbildning för vuxna på gymnasial nivå med utgångspunkt i kommuninvånarnas behov och önskemål. En grundtanke med systemet är att det ska vara efterfrågestyrt. Kommunerna kan dock göra prioriteringar och styra omfattningen av den utbildning som erbjuds. Att införa en tillkommande skyldighet för kommunerna och en rättighet för de studerande på den gymnasiala nivån inskränker kommunernas möjligheter att besluta om utbildningens inriktning och dimensionering. För studerande som anmäler att de vill utnyttja sin rätt måste kommunen ordna relevanta kurser oavsett om kommunen planerat att ordna kurserna eller inte.

En rätt till gymnasial vuxenutbildning för att få grundläggande behörighet till högskolestudier innebär att det inte kan förekomma skillnader mellan kommuner i fråga om den enskildes möjlighet att få sådan vuxenutbildning. Denna del av den gymnasiala vuxenutbildningen får härigenom en särskilt

prioriterad ställning. Ungdomars val mellan att gå en yrkesutbildning eller ett studieförberedande program i gymnasieskolan blir mindre avgörande för deras framtid. Möjligheten att i kommunal vuxenutbildning få grundläggande behörighet till högskolestudier garanteras oavsett i vilken kommun man bor och oavsett variationer över tiden i den kommunala ekonomin. Om en rätt till gymnasial vuxenutbildning för att få grundläggande behörighet till högskoleutbildning införs och om kommunerna minskar resurserna för vuxenutbildning i övrigt i förhållande till efterfrågan måste vuxenutbildningens volym minskas inom områden som inte omfattas av rättigheten.

Det bör observeras att arbetsgruppens förslag innebär rätt att uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning och inte någon rätt att själv välja fritt bland kurser. Vilka kurser som behövs och därför ska ingå i den individuella studieplanen bestäms av kommunen.

3.4.2 Studiestart och urval

Arbetsgruppens förslag: Kommunerna ska i den omfattning det är nödvändigt få skjuta upp mottagandet av sökande som kommunen har skyldighet att ta emot till gymnasial vuxenutbildning i högst sex månader. Förutsättningen ska vara att antalet behöriga sökande väsentligt överstiger det antal utbildningsplatser kommunen planerat för. Företräde ska då ges i den ordning som ansökningarna har kommit in till kommunen.

En rätt till studier måste anses innebära att den studerandes utbildningsbehov ska tillgodoses snarast möjligt inom ramen för kommunens normala utbildningsplanering. Om en rätt till gymnasial vuxenutbildning för att uppnå grundläggande behörighet till högskolestudier införs är det möjligt att antalet sökande till gymnasial vuxenutbildning i vissa fall kan komma att öka dramatiskt och även variera kraftigt över tid. Eftersom

kommunerna inte kan avvisa sökande som har rätt till studier kan det i undantagsfall leda till svårhanterade planeringsproblem. Kommunerna bör därför ha rätt att i särskilda fall, som en nödfallsåtgärd, skjuta upp studiestarten för en del av de sökande i högst sex månader om det kan motiveras av att antalet sökande med rätt till utbildning väsentligt överstiger hemkommunens planerade antal utbildningsplatser. Om studiestarten behöver skjutas upp för en del sökande anser arbetsgruppen att det är rimligt att antagning sker i den ordning ansökningarna har kommit in till huvudmannen.

En fördröjning av en studiestart får däremot aldrig systematiskt ske i förhållande till de i Sverige fastlagda diskrimineringsgrunderna, t.ex. på så sätt att den enskildes bakgrund och förutsättningar påverkar kommunens bedömning.

3.4.3 Bedömning av grundläggande behörighet

Arbetsgruppens bedömning: Kommunerna bör utveckla rutiner för att hantera ansökningar enligt de föreslagna reglerna om rätt till gymnasial vuxenutbildning.

En kommun kan inte fatta beslut om vem som har eller inte har grundläggande behörighet till högskolestudier. Sådana beslut kan endast fattas av högskolorna och Verket för högskoleservice.

Ett införande av en rätt till gymnasial vuxenutbildning medför dock att kommunerna måste ta ställning till vilka sökande till vuxenutbildning som är behöriga att utnyttja rätten, dvs. att bedöma vilka sökande som kan anses sakna grundläggande behörighet till högskoleutbildning. Det måste då beaktas att grundläggande behörighet till högskoleutbildning kan uppnås på annat sätt än genom studier i gymnasieskola och kommunal vuxenutbildning. Grundläggande behörighet till högskoleutbildning kan också den ha som har annan svensk utbildning, t.ex. folkhögskola, eller utländsk utbildning eller den som på grund av praktisk erfarenhet eller på grund av någon

annan omständighet har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen (högskoleförordningen [1993:100]). Arbetsgruppen bedömer att det i vissa fall kan bli svårt för en kommun att i samband med ansökan avgöra om en sökande redan uppfyller villkoren för grundläggande behörighet till högskoleutbildning eller inte och därmed om vederbörande har rätt till gymnasial vuxenutbildning.

För majoriteten sökande med svensk utbildningsbakgrund bör det enligt arbetsgruppens uppfattning inte vara svårt att bedöma om det finns en rätt. För sökande med utländsk gymnasiebakgrund kan kommunen kräva att den sökande till sin ansökan bifogar ett utlåtande från Verket för högskoleservice. Vid svårbedömda fall för sökande med folkhögskolebakgrund har kommunerna en valfrihet. Om den sökande tas emot enligt rättighetslagstiftningen bör det normalt sett endast vara fråga om kompletterande studier. Om den sökande inte tas emot kan han eller hon alltid söka till högskola för att få sin behörighet bedömd. Ett beslut av kommunen att inte ta emot en sökande kan överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd.

3.4.4 Nationell betygsdatabas

Arbetsgruppens bedömning: Möjligheten att införa en nationell databas för slutbetyg från gymnasieskola och gymnasial vuxenutbildning bör utredas.

Det finns inget som hindrar att en studerande påbörjar studier för grundläggande behörighet till högskoleutbildning i en kommun och sedan fortsätter sina studier i en annan kommun, t.ex. efter flytt. I dessa fall är det viktigt att den nya hemkommunen har information om den studerandes utbildningsbakgrund. Det kan också förekomma fall där en sökande förtiger sin utbildningsbakgrund i syfte att få rätt till studier. Även detta pekar på behovet av ett informationsutbyte mellan kommuner. Arbetsgruppen anser därför att det finns ett behov

av en för berörda myndigheter tillgänglig nationell databas med slutbetyg från gymnasieskola och slutbetyg från gymnasial vuxenutbildning. Frågan är tekniskt komplicerad och behöver utredas i särskild ordning.

3.4.5 Samverkan mellan kommuner inom gymnasial vuxenutbildning

Arbetsgruppens bedömning: En fungerande samverkan mellan kommunerna bör vara en viktig förutsättning för kommunernas möjlighet att kunna tillgodose en rätt till gymnasial vuxenutbildning.

Arbetsgruppens förslag: Genom en ändring i skollagen vad gäller gymnasial vuxenutbildning blir det möjligt för hemkommunen att vid behov hänvisa en sökande till en annan kommun eller ett landsting som hemkommunen har samarbete med enligt ett samverkansavtal. Två eller flera kommuner som gemensamt erbjuder utbildning bildar ett samverkansområde för den utbildningen. Kommuner som har slutit samverkansavtal med ett landsting om en viss utbildning bildar ett samverkansområde för den utbildningen.

I andra fall kan hemkommunen besluta om huruvida den åtar sig att svara för kostnaderna. En kommun ska inte vara skyldig att till rättighetsgrundande utbildning ta emot en sökande från en annan kommun om det inte finns ett samverkansavtal.

Det är vanligt att kommuner samverkar inom vuxenutbildningen och det förekommer även särskilda samarbetsprojekt. Formerna för samverkan varierar, med samverkan mellan några närliggande kommuner eller samverkan på regional nivå, och sker ofta mellan närliggande kommuner oberoende av länsgränser. Det är möjligt enligt lagen (2002:34) om samverkansorgan i länen att bilda kommunala samverkansorgan inom länen. Sådana samverkans-

organ utgörs av kommunalförbund där kommunerna i ett län är medlemmar och där även landstinget kan vara medlem. På vissa håll har man med stöd i kommunallagen (1991:900) bildat kommunalförbund för vissa utbildningsfrågor, t.ex. för att erbjuda utbildning i gymnasieskola respektive i kommunal vuxenutbildning.

Möjligheten till samverkan mellan kommuner bedöms vara mycket viktig om en rättighetsreglering införs. Det gäller särskilt för små kommuner som kan komma att vara skyldiga att tillhandahålla utbildning trots att antalet behöriga sökande i den egna kommunen kanske är mycket litet. Dessutom måste man räkna med att det särskilt för små kommuner kan vara svårt att inom den egna vuxenutbildningen tillhandahålla alla de kurser som de studerande behöver för att nå fram till grundläggande behörighet till högskoleutbildning. Att tillhandahålla utbildning för vissa elever med funktionsnedsättning kan också fordra samverkan mellan kommuner. Även vid tillfälliga förändringar i sökandetryck kan samverkansmöjligheterna vara viktiga.

Det finns anledning att ta ställning till vilka formella möjligheter en kommun bör ha att kunna hänvisa en sökande till att i en annan kommun genomgå den gymnasiala vuxenutbildning som hemkommunen är skyldig att erbjuda. En sådan möjlighet kan som nyss nämnts ofta vara viktig sett från planerings-synpunkt, men arbetsgruppen anser det samtidigt inte vara rimligt att den studerande ska behöva drabbas av stora olägenheter för att kunna utnyttja sin rätt till utbildning. En rimlig regel är att hemkommunen vid behov ska kunna hänvisa den studerande till en annan kommun med vilken man samarbetar inom ett samverkansområde på samma sätt som förekommer inom gymnasieskolan. En sådan lösning fordrar ett tillägg till 11 kap. 17 § skollagen (1985:1100). Om en sådan reglering inte införs blir hemkommunen enligt förslaget skyldig att själv ordna all utbildning som omfattas av en rätt. Om vuxenutbildningen överlämnas till ett kommunalförbund blir samverkansfrågorna en uppgift för kommunalförbundet.

Enligt skollagen är kommuner och landsting skyldiga att till sin gymnasiala vuxenutbildning ta emot en behörig sökande från en annan kommun om hemkommunen har åtagit sig att svara för kostnaderna för utbildningen (11 kap. 20 §). Den som vill delta i gymnasial vuxenutbildning ska ansöka om detta hos styrelsen för utbildningen i sin hemkommun. Om ansökan i andra fall avser en utbildning som en annan kommun eller ett landsting anordnar eller låter anordna ska styrelsen skyndsamt sända ansökan vidare till styrelsen för utbildningen där. Till en sådan ansökan ska styrelsen foga ett yttrande av vilket det framgår om hemkommunen åtar sig att svara för kostnaderna för elevens utbildning såvida det inte på grund av tidigare överenskommelse är onödigt (11 kap. 21 §). Arbetsgruppen anser att det inte bör vara möjligt för en kommun att påtvinga en annan kommun elever som söker en rättighetsgrundande utbildning även om hemkommunen är beredd att betala. Därför föreslås att skyldigheten att ta emot elever från annan kommun inte ska gälla för rättighetsgrundande utbildning.

Dagens regler innebär att det är hemkommunen som avgör om den vill betala för en elev som önskar delta i en utbildning på den gymnasiala vuxenutbildningsnivån som erbjuds i en annan kommun. Med hänsyn till förslaget att kommunen ska vara skyldig att erbjuda utbildningen hos sig eller i en samverkanskommun anser arbetsgruppen att den nyssnämnda nuvarande regeln i övrigt kan gälla, även efter införandet av en rätt till gymnasial vuxenutbildning. I detta sammanhang är det viktigt att beakta de personers behov som på grund av funktionsnedsättning kan ha svårt att ta del av utbildningar som genomförs av annan kommun än hemkommunen.

Arbetsgruppens bedömning är att en sådan samverkan som beskrivs ovan, dvs. att en kommun genomför utbildning för en annan kommuns räkning, t.ex. inom ramen för ett kommunalförbund, inte behöver upphandlas.

4 Rätt till särskild behörighet till högskoleutbildning på grundnivå

4.1 Särskild behörighet till högskoleutbildning på grundnivå

Arbetsgruppens bedömning: Om en rätt till gymnasial vuxenutbildning för att uppnå särskild högskolebehörighet införs bör den endast gälla för dem som redan har grundläggande behörighet till högskoleutbildning. Rätten bör vidare endast gälla de kurser som ingår i standardbehörighet respektive områdesbehörighet som föreskrivs av Högskoleverket och inte andra krav som kan fastställas lokalt. Rättigheten bör inte kunna utnyttjas för mer än en standardbehörighet respektive områdesbehörighet. Med dessa förutsättningar bör införandet av en rätt att erhålla särskild högskolebehörighet inte medföra någon stor förändring i förhållande till dagens situation.

I arbetsgruppens uppdrag ingår att belysa effekterna av om en rättighet till studier för att uppnå högskolebehörighet också skulle omfatta studier för att uppnå särskild behörighet för högskolestudier. Däremot ställer uppdraget inte krav på förslag i detta avseende. Enligt högskoleförordningen (1993:100) ska de krav på särskild behörighet som ställs vara helt nödvändiga för

att studenten ska kunna tillgodogöra sig utbildningen. Kraven får bl.a. avse kunskaper från en eller flera kurser i gymnasieskolans nationella eller specialutformade program eller motsvarande kunskaper. För nybörjare anges för närvarande kraven på kurser i form av standardbehörigheter och från 2010 inom områdesbehörigheter. Vilka standardbehörigheter respektive områdesbehörigheter som ska finnas bestäms av Högskoleverket. För utbildning som leder till yrkesexamen och som vänder sig till nybörjare i högskolan bestämmer Högskoleverket vilken standardbehörighet respektive områdesbehörighet som ska gälla. För övriga utbildningar som vänder sig till nybörjare bestämmer varje högskola behörigheterna. För utbildningar som vänder sig till icke nybörjare får varje högskola också bestämma vilka krav på kurser som ska gälla.

Kommunal vuxenutbildning (komvux) berörs av att kraven för särskild behörighet bl. a. får avse kunskaper från en eller flera kurser i gymnasieskolans nationella eller specialutformade program. De kurser som ingår i minst en av Högskoleverkets områdesbehörigheter är följande:

- Historia A,
- Samhällskunskap A,
- Steg 3 i aktuellt språk,
- Engelska B,
- Matematik A, B, C, D och E,
- Naturkunskap A och B,
- Fysik A och B,
- Kemi A och B,
- Biologi A och B, och
- Idrott och hälsa A.

Statens skolverks statistik över elever och kursdeltagare i gymnasial vuxenutbildning avseende läsåren 2005/06 och 2006/07 visar att cirka 20 procent av kursdeltagarna följt kurser som ingår i någon av Högskoleverkets områdesbehörigheter. Arbetsgruppen bedömer att en stor andel av dessa troligen är

personer som läser i komvux för att uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning. Med undantag för kurser i andra språk än engelska, i matematik D och E, fysik, kemi, biologi samt i idrott och hälsa gavs kurserna av mellan 235 och 270 kommuner.

Eftersom personer som avser att komplettera sin behörighet är högt prioriterade inom komvux kan man räkna med att sådana sökande redan i dag i allt väsentligt bereds plats. Eftersom alla kommuner inte ger alla kurser, särskilt inte inom det naturvetenskapliga området, kan dock många kommuner komma att ställas inför nya krav om en rättighet till behörighetsgivande kurser införs.

Rätten till gymnasial vuxenutbildning för att uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning kan visa sig mindre värd om en studerande ändrar sig i fråga om vilken högskoleutbildning som ska sökas, och om det då visar sig att kraven på särskild behörighet inte är uppfyllda. Det kan även, såvitt gäller kursvalsalternativet, tänkas förekomma att den individuella studieplanen inte innehållit alla kurser som den studerande behöver för den särskilda behörigheten. Dessa förhållanden kan vara skäl till att införa en rätt till den gymnasiala vuxenutbildning som behövs för att erhålla särskild behörighet.

En generell rätt till tillträde till gymnasiala komvuxkurser som fordras för särskild behörighet skulle i praktiken innebära ett fritt tillträde till sådana kurser för alla behöriga sökande oavsett om den sökande behöver kursen för behörighet till högskoleutbildning eller ej. Detta kan undvikas om rätten begränsas till att endast gälla den som redan har grundläggande behörighet och endast avser krav på kurser som ingår i standardbehörighet respektive områdesbehörighet som fastställs av Högskoleverket – inte krav på kurser som kan fastställas lokalt. En ytterligare begränsning kan vara att låta rätten avse endast kurser inom en enda standardbehörighet respektive en områdesbehörighet.

Eftersom det inte ingår i arbetsgruppens uppdrag att lägga förslag på utformning av en rätt till gymnasial vuxenutbildning för att uppnå särskild högskolebehörighet, utan bara att belysa effekter av ett eventuellt införande, redovisar gruppen inte några förslag till föreskrifter om rätt till komvux för särskild behörighet. Om en sådan rätt till gymnasial vuxenutbildning ska införas behövs kompletterande föreskrifter tas fram för det. Nedan anges dock ett exempel på hur sådana föreskrifter kan utformas i förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning med utgångspunkt i föregående redovisning:

X § Kommunen är skyldig att erbjuda utbildning som avses i 11 kap. 17 § andra stycket skollagen (1985:1100) och till den ta emot en behörig sökande, som har grundläggande behörighet till högskoleutbildning, om utbildningen behövs för att den sökande ska uppfylla krav på särskild behörighet som anges i standardbehörighet (från 2010-01-01 områdesbehörighet) enligt högskoleförordningen (1993:100).

Skyldighet föreligger inte om den sökande med stöd av första stycket har tagits emot tidigare på grund av krav som anges i annan standardbehörighet än den som är grund för ansökan.

5 Rätt att delta i gymnasial vuxenutbildning för utvecklingsstörda

5.1 Nuvarande regler

Vuxenutbildning för utvecklingsstörda (särvux) är en del av det offentliga skolväsendet och följer samma läroplan som gymnasieskolan och den kommunala vuxenutbildningen, men har egna kursplaner och timplaner. Skolformen vänder sig till vuxna utvecklingsstörda som vill komplettera sin utbildning. Utbildningen bedrivs i form av fristående kurser. Grundläggande särvux syftar till att ge vuxna som är utvecklingsstörda kunskaper och färdigheter motsvarande dem som barn och ungdomar kan få i den obligatoriska särskolan. Gymnasial särvux syftar till att ge vuxna som är utvecklingsstörda kunskaper och färdigheter motsvarande dem som ungdomar kan få på nationella eller specialutformade program i gymnasiesärskolan (12 kap. 1 a § skollagen [1985:1100]). Detta innebär bl.a. att särvux är en viktig insats från samhällets sida för att personer tillhörande personkretsen ska ha möjlighet att möta arbetslivets krav och för att skapa förutsättningar för delaktighet i samhället.

Kommunens grundläggande skyldigheter beträffande särvux är enligt 12 kap. skollagen utformade på samma sätt som för kommunal vuxenutbildning. Kommunerna ska erbjuda

gymnasial särvux och då sträva efter att erbjuda utbildning som svarar mot behov och efterfrågan. Den som har påbörjat utbildning på en kurs i särvux har rätt att fullfölja kursen. Undervisningen för en elev ska dock upphöra om eleven saknar förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen eller annars inte gör tillfredsställande framsteg, undantag kan medges.

För att vara behörig att tas emot som sökande till en kurs inom gymnasial särvux ska den sökande dels sakna eller ha brister i sådana kunskaper som kursen avser att ge, dels ha förutsättningar att följa utbildningen med hänsyn till tidigare studier och annan verksamhet. Om antalet platser är mindre än antalet behöriga sökande till en kurs inom gymnasial särvux ska företräde ges dem som har störst behov av utbildningen. Vid urvalet ska det särskilt beaktas att den sökande inte tidigare har deltagit i motsvarande utbildning och att den sökande har behov av utbildningen för pågående eller planerad yrkesverksamhet eller står inför yrkesval (3 kap. 3 och 6 §§ förordningen [1992:736] om vuxenutbildning för utvecklingsstörda).

5.2 Deltagare

Läsåret 2006/07 omfattade vuxenutbildningen för utvecklingsstörda (särvux) drygt 4 900 elever varav cirka 1 300 inom gymnasial särvux. Från föregående läsår har antalet kommuner som anordnar särvux minskat från 206 till 205. Utöver dessa kommuner samordnas undervisning för tio kommuners särvuxelever i fem kommunalförbund. Knappt sex procent av eleverna är bosatta i en annan kommun än den där undervisningen äger rum.

5.3 Ändring i skollagen om kommunernas skyldighet

Arbetsgruppens förslag: Kommunerna ska enligt skollagen erbjuda kommuninnevånare som inte slutfört utbildning i gymnasiesärskolan gymnasial vuxenutbildning för utvecklingsstörda (gymnasial särvux) i den omfattning som behövs för att utbildningen ska slutföras, dock under längst fyra år för varje elev. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela ytterligare föreskrifter om denna skyldighet och får göra undantag från skyldigheten.

Arbetsgruppen finner att en skyldighet att erbjuda gymnasial särvux inte kan knytas till ett specifikt utbildningsmål på samma sätt som för gymnasial vuxenutbildning. En skyldighet bör kunna utformas så att den gäller studier som behövs för att den enskilde ska uppnå mål som normalt skulle ha kunnat uppnås i gymnasiesärskolan. Även med en sådan generell utformning blir konstruktionen i huvudsak densamma som den som föreslås för rätten till gymnasial vuxenutbildning. Studerande som uppfyller behörighetsvillkoren bör kunna få en ytterligare möjlighet att i gymnasial särvux skaffa sig den bättre grund för framtida verksamhet som de inte erhållit i gymnasiesärskolan. Utbildningen bör kunna omfatta maximalt fyra år, dvs. samma tid som de nationella programmen i gymnasiesärskolan.

På grund av de tidigare beskrivna möjligheterna till olika inriktningar och val av kurser ger en rätt till gymnasial vuxenutbildning en möjlighet att få en utbildning som ger grundläggande behörighet till högskolestudier och som dessutom innebär att den studerande får en utbildning som kan leda direkt till ett yrke. Det kan därför behöva prövas om det är möjligt att åstadkomma något liknande för gymnasial särvux genom att införa ytterligare alternativ.

Ett exempel på ett sådant alternativ är att införa en rätt till yrkesutbildning inom gymnasial särvux. Målgruppen kan dock

inte avgränsas på samma sätt som för gymnasial vuxenutbildning. Målgruppen skulle kunna utgöras av dem som anmäler intresse för utbildningen och har genomgått gymnasiesärskolan men som inte anser sig ha fått en tillräcklig utbildning och som bedöms ha förutsättningar för en yrkesutbildning. En sådan konstruktion skulle emellertid ställa krav på ett komplicerat arbete med individuella behörighetsprövningar. För varje person som befinner sig vara behörig skulle kommunerna behöva erbjuda yrkesutbildningar som torde behöva vara mycket skiftande innehållsmässigt. Med hänsyn till de särskilda förutsättningarna för elevgruppen är det enligt arbetsgruppens mening inte lämpligt att inom ramen för arbetsgruppens uppdrag föreslå en utformning av en rätt till yrkesutbildning inom gymnasial särvux. Frågan om yrkesutbildning för utvecklingsstörda kan eventuellt prövas i annat sammanhang.

5.4 Förslag till kompletterande föreskrifter om val av kurser och urval

Arbetsgruppens förslag: En rätt till gymnasial vuxenutbildning för utvecklingsstörda (gymnasial särvux) ska gälla för nationella kurser. Reglerna om urval bland behöriga sökande ska inte gälla sökande som har rätt till gymnasial särvux. Nuvarande behörighetsregler ska gälla även för rättighetsgrundande gymnasial särvux.

Lokala kurser kan enligt 2 kap. 3 § förordningen (1992:736) om vuxenutbildning för utvecklingsstörda inrättas av styrelsen för utbildningen. Arbetsgruppen anser att det inte är rimligt att kommunerna ska vara skyldiga att erbjuda lokala kurser inom en rättighetsgrundande del av gymnasial särvux. Lokala kurser kan sökas inom gymnasial särvux i övrigt. Vidare kan, på samma sätt som vid gymnasial vuxenutbildning, urvalsregler inte tillämpas vid antagning till kurser av sökande som har rätt till tillträde.

Arbetsgruppen bedömer att nuvarande regler för behörighet bör gälla, vilket bl.a. innebär att den sökande ska ha förutsättningar att följa utbildningen (3 kap. 3 § förordningen om vuxenutbildning för utvecklingsstörda).

5.5 Samverkan mellan kommuner inom gymnasial vuxenutbildning för utvecklingsstörda

Arbetsgruppens förslag: Genom en ändring i skollagen vad gäller gymnasial vuxenutbildning för utvecklingsstörda (gymnasial särvux) blir det möjligt för hemkommunen att vid behov hänvisa en sökande till en annan kommun eller ett landsting som hemkommunen har samarbete med enligt ett samverkansavtal. Två eller flera kommuner som gemensamt erbjuder utbildning bildar ett samverkansområde för den utbildningen. Kommuner som har slutit samverkansavtal med ett landsting om en viss utbildning bildar ett samverkansområde för den utbildningen.

I andra fall kan hemkommunen besluta om huruvida den åtar sig att svara för kostnaderna. En kommun ska inte vara skyldig att till rättighetsgrundande utbildning ta emot en sökande från en annan kommun om det inte finns ett samverkansavtal.

Kommunernas skyldighet att erbjuda särskoleutbildning ska enligt skollagen (1985:1100) fullgöras genom att hemkommunen anordnar särskola i den omfattning som krävs för att bereda utbildning åt samtliga i kommunen som har rätt till sådan eller att kommunen kommer överens med någon annan kommun att denna i sin särskola ska ta emot elever vars särskoleutbildning hemkommunen har att sörja för (6 kap. 5 § skollagen). Arbetsgruppen anser att motsvarande bör gälla för skyldigheten att erbjuda särvux, något som fordrar lagstöd.

En kommun eller ett landsting är för närvarande skyldig att till sin särvux ta emot en sökande som kommer från en annan kommun om hemkommunen har åtagit sig att svara för kostnaderna för elevens utbildning (12 kap. 7 § skollagen). Denna regel bör inte gälla för rättighetsgrundande gymnasial särvux när den sökande söker till utbildning i en kommun med vilken hemkommunen inte har kommit överens om samarbete. Arbetsgruppen anser att det inte bör vara möjligt för en kommun att påtvinga en annan kommun elever som söker en rättighetsgrundande utbildning, även om hemkommunen är beredd att betala.

6 Individens försörjning

Enligt Statens skolverks redovisning av studiefinansieringen i kommunal vuxenutbildning (komvux) hösten 2007⁸ hade cirka 40 procent av de studerande på gymnasial nivå studiemedel och 60 procent hade andra finansieringssätt. Studiemedel var vanligare bland kvinnor än bland män liksom för studerande som var yngre än 30 år än för äldre studerande.

Om andelen yngre elever i komvux stiger kan studiemedelsutnyttjandet komma att öka då yngre i högre grad finansierar sina studier med studiemedel. Samtidigt måste det betonas att finansieringssituationen även är beroende av den aktuella arbetsmarknadssituation och möjligheterna att finansiera studier med arbetsinkomster. En flexibel utformning av vuxenutbildningen som innebär att man kan kombinera studier med t.ex. arbete innebär att behovet av statligt studiestöd påverkas.

Det har vid arbetsgruppens kontakter med företrädare för komvux framkommit att problem med studiefinansieringen ses som det största hindret för att studera i de fall mer omfattande studier behövs för att nå grundläggande behörighet till högskoleutbildning.

Det bör i detta sammanhang observeras att det finns vissa möjligheter till avskrivning av studielån för behörighetsgivande studier på gymnasienivå för dem som fortsätter med studielån på

⁸ Skolverket, *Redovisning av uppdrag om omfattningen, innehåll och form för kommunal vuxenutbildning hösten 2007* (U2003/4789/DK), dnr 2004:499 (2008-05-12).

eftergymnasial nivå enligt 4 kap. 22 § studiestödslagen (1995:1395).

Det bör också nämnas att enligt förordningen (2000:634) om arbetsmarknadspolitiska program kan "förberedande insatser" bestå av utbildning på grundskole- eller gymnasienivå inom det offentliga skolväsendet, eller motsvarande, som motsvarar längst sex månaders heltidsstudier för den som är långtidsinskriven (inskriven på Arbetsförmedlingen i mer än två år), invandrare eller har en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. Utbildningen får motsvara längre tid än sex månaders heltidsstudier om det finns särskilda skäl.

Personer med funktionsnedsättning i åldern 19–29 år kan få s.k. aktivitetsersättning vid förlängd skolgång för att avsluta studier i grundskola eller gymnasieskola.

7 Kostnader

7.1 Kommunernas nuvarande kostnader

Arbetsgruppens bedömning: Kommunernas nuvarande kostnad för utbildning av elever som efterfrågar utbildning för samlat betygsdokument eller slutbetyg som ger grundläggande behörighet till högskoleutbildning bör kunna beräknas till cirka 350 miljoner kronor per år.

Företrädare för den kommunala vuxenutbildningen som arbetsgruppen träffat uppskattar att på större orter utgör 15–20 procent av den gymnasiala vuxenutbildningens volym studier för grundläggande behörighet till högskoleutbildning. Någon officiell statistik som utvisar hur många studerande som har ett sådant studiemål finns dock inte. Arbetsgruppen har därför gjort beräkningar som grundas på den statistik som redovisats i avsnitt 3.2.9.

Utbildningsvolymen, dvs. antalet helårsplatser för en viss elevgrupp, kan beräknas genom att antalet elever sätts i relation till utbildningens längd uttryckt i kurspoäng. Av avsnitt 3.2 framgår att de elever som har studerat i en omfattning av minst 2 250 gymnasiepoäng har registreras för i genomsnitt fler poäng än vad det totala antalet elever har registrerats för. Detta innebär att deras studier upptar en större andel av utbildningsvolymen än vad som motsvarar deras andel av antalet studerande.

7.1.1 Kostnader för elever i gymnasial vuxenutbildning som tidigare gått i dagens gymnasieskola

Som nämnts i avsnitt 3 finns registeruppgifter för födda 1978–1986 som möjliggör en beräkning av hur många från en viss årskull som inte uppnått grundläggande behörighet till högskoleutbildning i gymnasieskolan men som sammantaget registrerats för minst 2 250 gymnasiepoäng i gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning (komvux). Uppgifterna är av bäst kvalitet för studerande födda 1981, 1982 och 1983 (97 000–98 000 per år) eftersom de har gått i den nuvarande kursutformade gymnasieskolan och har kunnat börja i komvux under 2001–2003.

I tabell 7.1 redovisas en beräkning av helårsplatser i gymnasial komvux för födda 1981–1983. Den som sammantaget registrerats för minst 2 250 poäng i gymnasieskolan och komvux antas ha studerat för grundläggande behörighet till högskoleutbildning.

Tabell 7.1. Elever födda 1981–1983 som gått i gymnasial vuxenutbildning i komvux läsåren 2001/02–2006/07.

Elever	Födelseår		
	1981	1982	1983
Totalt antal personer i gymnasial komvux	35 358	37 669	34 645
Genomsnittligt antal poäng i komvux	609	587	550
Totalt antal helårsplatser	26 916	27 639	23 818
Elever i gymnasial komvux, ej högskolebehöriga efter gymnasieskolan			
Antal resp. andel av totalen registrerade för minst 2 250 poäng totalt (i gy och i komvux)	4 310 (12 %)	3 884 (10 %)	2 210 (6 %)
Genomsnittligt antal poäng i komvux	992	986	990
Antal helårsplatser resp. andel av totalen	5 344 (20 %)	4 787 (17 %)	2 735 (11 %)

Anm.: en helårsplats motsvarar totalt 800 poäng. Antalet helårsplatser = antalet studerande x genomsnittlig poäng/800.

Andelen helårsplatser i komvux för dem som registrerats för minst 2 250 poäng totalt motsvarar 11–20 procent av totala antalet helårsplatser för varje årskull. Det överensstämmer ganska väl med den bedömning de kommunala företrädarna gör. Den faktiska andelen kan vara något större eftersom vissa kanske ännu inte hunnit läsa upp till hela poängsumman men den kan också vara mindre då en del studerande kan ha valt kurskombinationer som inte ger högskolebehörighet, dvs. inte innehåller alla kärnämnen.

Man kan således räkna med att genomsnittligt drygt 4 100 elever per undersökt årskull har efterfrågat studier om sammanlagt minst 2 250 poäng. De har läst i genomsnitt cirka 990 poäng per person (motsvarande 1,24 helårsplatser per person) i komvux vilket motsvarar cirka 5 100 helårsplatser. Vid oförändrade volymer blir detta antal lika med volymen helårsplatser per läsår. En rätt för en grupp motsvarande dessa elever skulle därmed kosta 162 miljoner kronor per år beräknat på 31 800 kronor per plats och år avseende gymnasial vuxenutbildning.

7.1.2 Kostnader för elever som inte gått i dagens gymnasieskola

Som framgått av redovisningen i avsnitt 3 kan en kostnadsberäkning enligt ovanstående metod endast göras för elever som har gått i den nuvarande kursutformade gymnasieskolan eftersom det för dem finns registrerade poängsummer från gymnasieskolan. Beräkningar för elever som inte gått dagens gymnasieskola måste därför göras på ett annat sätt. Enligt de alternativa beräkningarna i avsnitt 3.2.9.3 kan inom dessa grupper 3 318 eller alternativt 5 936 personer som inte haft grundläggande behörighet till högskolestudier efter gymnasieskolan antas ha efterfrågat utbildning för grundläggande behörighet till högskoleutbildning i gymnasial vuxenutbildning under läsåret 2003/04. De har studerat för minst cirka 1 500 poäng. Om deras studier antas normalt omfatta 800 poäng per person och år blir volymen 3 318 helårsplatser eller alternativt 5 936 helårsplatser.

Som framgått av avsnitt 3.3.4.3 minskade gruppen studerande som inte gått i dagens gymnasieskola med 21 procent mellan läsåren 2003/04 och 2006/07. Att antalet personer som studerat i gymnasieskolan enligt tidigare system över tid minskar i kommunal vuxenutbildning (komvux) är naturligt. Högkonjunkturen bör dessutom ha minskat efterfrågan på

utbildning. Vidare har det som nämnts ovan funnits studerande som studerat i den nuvarande gymnasieskolan och i komvux för grundläggande behörighet till högskoleutbildning utan att ännu ha registrerats för höga poängsummor eller som ännu inte börjat i komvux. Det bör därför vara mest rättvisande att grunda beräkningen på volymen läsåret 2003/04, som uppgår till cirka 3 300 helårsplatser eller alternativt 5 900 helårsplatser. Med en kostnad av 31 800 kronor per helårsplats ger det en årlig kostnad av cirka 105 miljoner kronor eller alternativt cirka 188 miljoner kronor. Som nämnts i avsnitt 3 bedömer arbetsgruppen att det är bäst att räkna med de högre värdena. En ungefärlig sammanlagd volym av cirka 5 100 plus cirka 5 900 = 11 000 helårsplatser kan därmed beräknas utifrån nuvarande förhållanden. Detta utgör cirka 15 procent av alla helårsplatser i gymnasial vuxenutbildning läsåret 2006/07. Den totala kostnaden beräknas till 350 miljoner kronor per år.

7.1.3 Kostnader för elever i gymnasial särsvux

Antalet elever i gymnasial vuxenutbildning för utvecklingsstörda är cirka 1 400 årligen. Med en kostnad per elev av 34 000 kronor uppgår kostnaden till cirka 47 miljoner kronor. Endast en mindre del av denna kostnad kan antas avse elever som uppfyller kraven för rätt enligt arbetsgruppens förslag.

7.2 Kommunernas kostnader efter ett införande av rättigheter

7.2.1 Allmänt

Arbetsgruppens bedömning: Enligt uppgift från kommunala företrädare bedöms en rätt till studier i gymnasial vuxenutbildning för att få grundläggande behörighet till högskoleutbildning inte medföra ökad efterfrågan och därmed högre kostnader, förutsatt att förhållandena i övrigt förblir oförändrade. Efterfrågan bör dock kunna komma att ändras på grund av arbetsmarknadsförhållandena och faktorer som:

- årskullarnas storlek,
- personers beteende när det finns en rätt till utbildning,
- reglerna för urval vid antagning till högskolan,
- ett genomförande av Gymnasieutredningens förslag, och
- införande av yrkeshögskolan.

Kostnaden för rätt till studier i gymnasial vuxenutbildning för utvecklingsstörda behöver utredas särskilt.

Utbildningsnivån i Sverige har beskrivits i avsnitt 3.2.6. Där framgår bl.a. att den vanligaste utbildningsbakgrunden i Sverige är högst tvåårig gymnasieutbildning, vilket var fallet för 1,4 miljoner svenskar 2006. Totalt 800 000 personer har högst nioårig grundskoleutbildning. Antalet personer som kan vara i behov av gymnasial vuxenutbildning är därmed mycket stort, liksom det antal personer som har potentiella möjligheter att utnyttja en rättighet att inom kommunal vuxenutbildning (komvux) få studera till grundläggande behörighet till högskoleutbildning. När det gäller dem med högst tvåårig gymnasieutbildning bör det dock observeras att den som har avgångsbetyg från minst tvåårig linje/specialkurs från gymnasieskolan har grundläggande behörighet till högskoleutbildning och kan således inte åberopa en rätt.

Efter ett införande av en rätt till gymnasial komvux blir kommunernas kostnad för denna utbildning direkt beroende av efterfrågan. Det är en allmän åsikt bland kommunala företrädare arbetsgruppen haft kontakt med att det under 2006 och 2007 i huvudsak varit möjligt att tillgodose efterfrågan på gymnasial komvuxutbildning för att ge grundläggande behörighet till högskolestudier. Detta förhållande ligger helt i linje med urvalsreglerna för gymnasial vuxenutbildning där företräde ges till den som har kort tidigare utbildning, varvid de som behöver utbildningen för att komplettera ett slutbetyg från ett reducerat program från gymnasieskolan eller för annan behörighetskomplettering är högt prioriterade. Endast de som önskar fullfölja påbörjade studier enligt en upprättad individuell studieplan, dvs. fortsätter redan inledda studier i komvux, har högre prioritet. Sökande som behöver utbildningen för pågående yrkesverksamhet eller för planerat eller kommande yrkesval prioriteras lägre (3 kap. 8 § förordningen [2002:1012] om kommunal vuxenutbildning).

Om de kommunala företrädarnas bedömning är riktig finns det i dagsläget så att säga inte någon kö av sökande som ännu inte tagits in till utbildning för att få grundläggande behörighet till högskoleutbildning. Därmed skulle ett införandet av en rätt inte behöva medföra någon ökning av utbildningskostnaderna vid i övrigt oförändrade förhållanden. Utöver att arbetsmarknadsförhållanden dock kan påverka efterfrågan på rättighetsgrundande gymnasial komvux och därmed kostnaderna för utbildningen kan kostnaderna påverkas av andra faktorer som behandlas i det följande.

7.2.2 Kostnadsförändring på grund av förändringar av årskullarnas storlek

Arbetsgruppens bedömning: Till följd av förändringar av årskullarnas storlek bör kostnaden för utbildning av studerande som efterfrågar utbildning som ger grundläggande behörighet till högskoleutbildning med början 2010 kunna komma att öka från av arbetsgruppen beräknade 350 miljoner kronor per år till cirka 397 miljoner kronor per år för att sedan efter hand minska till 342 miljoner kronor per år.

Framtida förändringar av årskullarnas storlek bedöms påverka kostnaderna. Tabell 7.2 nedan illustrerar den relativa utvecklingen av antalet potentiella yngre elever i kommunal vuxenutbildning (komvux) med början hösten samma år.

Tabell 7.2 Elever som beräknas lämna gymnasieskolan 2010–2017, antal och indexerad utveckling (2001=100)

År	Antal elever som beräknas lämna gymnasieskolan	Indexerad utveckling
2001	98 000	100
2010	126 000	129
2011	124 000	127
2012	119 000	121
2013	114 000	116
2014	106 000	108
2015	98 000	100
2016	94 000	96
2017	93 000	95

Om man antar att andelen gymnasieelever som relativt snart efter gymnasieskolan vill komplettera studierna i komvux för att erhålla grundläggande behörighet till högskolestudier i framtiden är i stort sett oförändrad, skulle den årliga kostnaden som

beräknats till 162 miljoner kronor komma att öka till 209 miljoner kronor på grund av ökat utflöde av elever några år efter 2010 för att sedan efter hand minska till 154 miljoner kronor. Om den årliga kostnaden för äldre studerande är oförändrad på 188 miljoner kronor ökar den totala kostnaden till 397 miljoner kronor 2010 för att efter hand minska till 342 miljoner kronor per år. Dessa uppgifter påverkas dock av en aviserad reformering av gymnasieskolan.

7.2.3 Kostnader till följd av ändrade beteenden hos sökande

Arbetsgruppens bedömning: Om personer motsvarande alla nuvarande behöriga elever i gymnasial vuxenutbildning med gymnasiebakgrund skulle söka till rättighetsgrundande utbildning bör kostnaden för denna kunna bli cirka 705 miljoner kronor per år. Om dessutom alla med endast grundskolebakgrund skulle söka bör kostnaden öka med ytterligare 636 miljoner kronor per år.

Nuvarande efterfrågan på utbildning påverkas av den information och det utbildningsutbud kommunerna tillhandahåller inom ramen för sina nuvarande skyldigheter. Det finns inte något underlag för att bedöma hur efterfrågan påverkas av framtida information om en rätt till tillträde. Att ta fram ett sådant underlag har inte varit möjligt inom ramen för arbetsgruppens uppdrag. Det är rimligt att anta att medvetenhet om att det finns en rätt dels motiverar fler att söka till rättighetsgrundande gymnasial vuxenutbildning, dels medför att personer söker till sådan utbildning med enda avsikt att få tillträde till en eller flera speciella kurser. Inom den referensgrupp vid Sveriges Kommuner och Landsting med företrädare för vuxenutbildningen i ett 20-tal kommuner som arbetsgruppen varit i kontakt med är det dock en vanlig

bedömning att en rätt inte har stor betydelse för efterfrågan på behörighetsgivande utbildning inom kommunal vuxenutbildning (komvux). Efterfrågan anses i första hand styras av individens behov av utbildning och inte minst av individens möjligheter att finansiera studierna.

Det bör observeras att arbetsgruppens förslag gäller rätt till utbildning för grundläggande behörighet till högskoleutbildning – inte en rätt att läsa valfria kurser. Rätten gäller de kurser som kommunen beslutar ska ingå i den individuella studieplanen. Alla kärnämneskurser måste ingå eftersom betyg i dessa kurser är nödvändiga för slutbetyg. För andra kurser än kärnämneskurser är det endast kursvalsalternativet som formellt medger fullständig valfrihet inom ramen för den resterande obligatoriska poängsumman (1 750 poäng).

Enligt uppdraget ska arbetsgruppen göra ”fullständiga kostnadsberäkningar”. Det är därför motiverat att beräkna hur många bland nuvarande studerande i gymnasial komvux som maximalt kan tänkas söka till rättighetsgrundande gymnasial komvuxutbildning med avsikt att uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning. Antalet studerande i sådan komvuxutbildning med endast grundskolebakgrund är mycket lågt (se tabell 3.4 i avsnitt 3.2). Bästa utgångspunkten för en beräkning är därför att anta att alla studerande i gymnasial komvuxutbildning som har någon tidigare gymnasieutbildning men som saknar grundläggande behörighet till högskoleutbildning skulle komma att efterfråga utbildning för den grundläggande behörigheten. Enligt SUN-kodningen omfattade denna grupp 35 758 studerande läsåret 2006/07. Om man utgår från att denna grupp skulle behöva studera för i genomsnitt lika många poäng som födda 1981 enligt tabell 7.1 dvs. 992 poäng, kan antalet helårsplatser beräknas. Eftersom en utbildning om 992 poäng måste genomgå under två läsår kan man räkna med i genomsnitt 496 poäng per år. Antalet helårsplatser per år blir då 22 170 ($496/800 \times 35\,758$). Med en kostnad av 31 800 kronor per plats blir kostnaden 705 miljoner kronor per år.

Om man som ett ytterligare exempel räknar med att det inom kursvalsalternativet skulle vara möjligt för de cirka 20 000 (enligt SUN) med grundskolebakgrund att med åberopande av rätt få kommunerna att genom de individuella studieplanerna ge dem tillträde till alla tänkbara kurser om 800 poäng per år skulle det motsvara 20 000 helårsplatser till kostnad på 636 miljoner kronor per år.

Om personer skulle komma att vilja få tillgång till alla tänkbara yrkeskurser genom att ta med dem i individuella studieplaner som leder till grundläggande behörighet till högskoleutbildning vore detta formellt möjligt endast enligt kursvalsalternativet eftersom programalternativet kräver studieplaner som motsvarar nationella gymnasieprogram eller behörighetsgivande specialutformade program.

7.2.4 Kostnadskonsekvenser av reglerna för urval vid antagning till högskoleutbildning

I avsnitt 3.2.2 har arbetsgruppen redovisat sin bedömning att de regler för urval till högskoleutbildning, som ska tillämpas från och med höstterminen 2010, väntas medföra en minskning av antalet elever i gymnasial vuxenutbildning som vill komplettera gymnasiestudierna för att uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning. Det finns inte något underlag för att bedöma hur stor minskningen kommer att bli.

7.2.5 Kostnadskonsekvenser av de föreslagna alternativen

Arbetsgruppens bedömning: Av de förslag arbetsgruppen har redovisat bedöms 25-årsregeln innebära att kostnaden för rätten blir cirka 160–210 miljoner kronor lägre per år än för övriga alternativ.

Av de alternativa förslag som arbetsgruppen har redovisat i avsnitt 3 ger utformningen av alternativ 1 – kursvalsalternativet – inte någon anledning till revidering av de kostnadsberäkningar som redovisats. Utformningen av alternativ 2 – programalternativet – innehåller bestämmelser som både kan komma att öka och minska kostnaderna. Kostnaderna bedöms kunna öka till följd av nödvändigheten att fastställa individuella utbildningsplaner som motsvarar gymnasieprogrammen. Man kan nämligen inte räkna med att alla kommuner, utöver kurser i obligatoriska kärnämnen, redan har alla nödvändiga kurser i sitt befintliga utbud utan att de kan behöva öka kursutbudet. Sådana omständigheter kan väntas vara vanligare i små kommuner. Å andra sidan kan behörighetsreglerna och kraven på följsamhet mot gymnasieprogram leda till att färre studerande rekryteras till utbildningen.

Tillämpning av en 25-årsregel bedöms däremot medföra betydande förändringar i kostnadsbilden eftersom 25-årsreglen innebär att de som inte fullföljt studierna i gymnasieskolan och som vill fortsätta i kommunal vuxenutbildning (komvux) inte omfattas av någon rätt förrän minst fem år efter det år de fyller 20 år. Om alla som är under 25 år bestämmer sig för andra alternativ bortfaller i stort sett hela den grupp komvuxstuderande med bakgrund i den nuvarande kursutformade gymnasieskolan som har varit grund för arbetsgruppens kostnadsberäkningar. Kostnaden bedöms i så fall minska med cirka 160–210 miljoner kronor per år.

7.2.6 Kostnader för rätt till gymnasial vuxenutbildning för utvecklingsstörda

Kostnaden för rätt till gymnasial vuxenutbildning för utvecklingsstörda i framtiden beror på hur stort behov det i olika kommuner kommer att finnas hos personer med behörighet till rättighetsgrundande studier, dvs. som bedöms ha förmåga att fullfölja studierna på nationella kurser. Detta kan inte bedömas

utan en mer omfattande utredning, något som inte varit möjligt utföra inom ramen för arbetsgruppens uppdrag.

7.2.7 Administrativa kostnader

Arbetsgruppens bedömning: De administrativa kostnaderna bör inte öka till följd av arbetsgruppens förslag om rättigheter.

Kommunerna bedöms inte få någon nämnvärd ökning av de administrativa kostnaderna eftersom de redan i dag måste bedöma utbildningsbakgrund i samband med antagning och eventuellt urval. Skillnaden blir att de måste grunda ett ställningstagande till en eventuell rättighet på sin bedömning. Arbetet med urval minskar eftersom sådant inte kan förekomma vid rättighetsgrundande utbildning.

7.2.8 Övriga faktorer

7.2.8.1 Gymnasiereformen

Hur en gymnasieskola enligt Gymnasieutredningens förslag, om det genomförs, kommer att påverka andelen elever som lämnar gymnasieskolan med respektive utan grundläggande behörighet för högskolestudier blir beroende av ett antal faktorer: fördelningen av elever mellan programtyperna, hur många elever på yrkesprogram som väljer att läsa de kompletterande kurser som behövs för grundläggande behörighet, hur utbildningens organisation, innehåll och examenskrav påverkar studieresultat och genomströmning etc.

7.2.8.2 Yrkeshögskolan

Det är tänkbart att införandet av yrkeshögskolan kan leda till en ökning av andelen ungdomar som vill vara behöriga till eftergymnasiala studier. Detta kan komma att påverka både genomströmningen i gymnasieskolan och efterfrågan på gymnasial vuxenutbildning. Vidare kan en omfördelning av studerande på den eftergymnasiala nivån bli den huvudsakliga effekten.

7.2.8.3 Gymnasieskolans resultat

Om antalet elever som fullföljer utbildningen i gymnasieskolan och uppnår grundläggande högskolebehörighet ökar minskar behovet av gymnasial vuxenutbildning. Om resultatet försämras ökar behovet.

7.2.9 Översikt över kostnaderna

Nedan visas översiktligt de föregående beräkningarna av kostnader för olika grupper för studier för grundläggande behörighet till högskoleutbildning. Kostnaderna under B och C inkluderar kostnaderna under A.

A. Kostnad för

elever 20–28 år	162 mkr, ökar tillfälligt till 209 mkr
elever över 28 år	188 mkr

B. Teoretisk maximal kostnad för alla nuvarande med gymnasiebakgrund

705 mkr ökar tillfälligt till 752 mkr

C. Teoretisk maximal kostnad för alla nuvarande med grundskolebakgrund

636 mkr

7.2.10 Statsbidragsfrågor

Inför budgetåret 2007 överfördes ett tidigare riktat statsbidrag om cirka 1,2 miljarder kronor till bidraget för kommunal-ekonomisk utjämning som därigenom höjdes med samma belopp. Av det tidigare riktade bidraget, som under 2006 uppgick till cirka 1,8 miljarder kronor, användes under det sista året 2006 cirka 90 procent till gymnasial vuxenutbildning. Om man räknar med att 90 procent av de 1,2 miljarder kronor som fördes över används till gymnasial vuxenutbildning med en kostnad av 31 800 kronor per helårsplats motsvarar den överförda summan 34 000 helårsplatser i gymnasial vuxenutbildning.

Enligt den s.k. finansieringsprincipen ska staten kompensera kommunerna om de får kostnader till följd av ny statlig reglering. Principen gäller när riksdagen, regeringen eller statliga myndigheter beslutar om regeländringar som berör verksamheter som bedrivs av kommuner och landsting. Den tillämpas vid ändrade ambitionsnivåer från statens sida för befintliga kommunala uppgifter, vilket kan innebära både ökade och minskade ambitionsnivåer. Ett införandet av rätt till gymnasial vuxenutbildning och till vuxenutbildning för utvecklingsstörda är regeländringar som innebär ambitionshöjning i fråga om statens styrning och som får konsekvenser för kommunerna vilket arbetsgruppen har avhandlat i avsnitt 7.2. En redogörelse för hur finansieringsprincipen ska tillämpas finns i Finansdepartementets cirkulär Fi 2008:2. Där sägs att regleringen bör avse hela kostnaden, således även den del av verksamheten som tidigare har tillhandahållits av kommunerna på frivillig basis, men att en bedömning kan göras från fall till fall om att en avräkning mot befintliga kostnader ska ske. Eftersom

frågan om förhandling mellan staten och kommunerna inte ingår i arbetsgruppens uppdrag behandlar arbetsgruppen inte denna fråga.

Förslaget till lag om ändring i skollagen (1985:1100)

11 kap.

17 §

Bestämmelserna i det nya *andra stycket* innebär att kommunernas skyldighet utsträcks till att erbjuda sådan gymnasial vuxenutbildning som krävs för behörighet till högskoleutbildning på grundnivå i den omfattning som kommuninnevånarna efterfrågar och behöver. Bemyndigandet gör det möjligt för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela ytterligare föreskrifter om kommunernas skyldighet och att inskränka den.

I det nya *femte stycket* finns bestämmelser om samverkansavtal och samverkansområden. I likhet med vad som gäller inom gymnasieskolan ska en kommun kunna fullgöra sin skyldighet genom att sluta ett samverkansavtal med en annan kommun eller ett landsting.

19 §

Ändringen i *tredje stycket* gör det möjligt för regeringen att föreskriva om behörighetsvillkor som avviker från de villkor som anges i första stycket, t.ex. vad avser ålderskravet, för sådan gymnasial vuxenutbildning som krävs för behörighet till högskoleutbildning på grundnivå.

20 §

Bestämmelserna i det nya *andra stycket* innebär att kommunens skyldighet att erbjuda utbildning enligt 17 § andra stycket endast gäller för sökande från den egna kommunen om inte mottagande ska ske enligt samverkansavtal med en annan kommun eller ett landsting. Bestämmelserna har behandlats i avsnitt 3.4.5.

12 kap.**3 §**

Bestämmelserna i de nya *andra* och *fjärde styckena* har utformats i överensstämmelse med de nya bestämmelserna i 11 kap. 17 § om skyldigheten att erbjuda gymnasial vuxenutbildning. Den tidsmässiga begränsningen av kommunernas skyldighet till som längst fyra år har behandlats i avsnitt 5.3.

7 §

Bestämmelserna i det nya *andra stycket* innebär att kommunens skyldighet att erbjuda utbildning enligt 3 § andra stycket endast gäller för sökande från den egna kommunen om inte mottagande ska ske enligt samverkansavtal med en annan kommun eller ett landsting. Bestämmelserna har behandlats i avsnitt 5.5.

Bilaga

Utbildningsdepartementet

Bilaga till protokoll
2007-12-04 § 160

2007-12-04

Rätt till gymnasial vuxenutbildning och gymnasial vuxenutbildning för utvecklingsstörda

Sammanfattning av uppdraget

En arbetsgrupp tillkallas med uppdrag att undersöka och lämna alternativa förslag på hur en rättighet för vuxna att ta del av gymnasial vuxenutbildning och gymnasial vuxenutbildning för utvecklingsstörda (gymnasial särvux) kan utformas. I uppdraget ingår att utarbeta förslag till de lag- och förordningstexter om bl.a. den enskildes rättighet och huvudmannens skyldighet som behövs för att genomföra arbetsgruppens förslag om en rätt till gymnasial utbildning för vuxna. Förslagen ska bl.a. grundas på en analys av deltagarna i gymnasial vuxenutbildning och gymnasial särvux vad gäller ålder, kön, utbildningsbakgrund, studiernas omfattning och innehåll och eventuell bosättningsstid i Sverige samt en uppföljning av deltagarnas sysselsättning efter studierna. Vidare ska effekterna av ändrade tillträdesregler till högskolan, eventuella förslag rörande införandet av en yrkeshögskola samt

Gymnasieutredningens förslag analyseras och belysas. Fullständiga kostnadsberäkningar ska lämnas.

Arbetsgruppen ska redovisa sitt uppdrag senast den 30 september 2008.

Bakgrund

En viktig utgångspunkt för samhällets satsningar på vuxenutbildning är att den enskildes behov och önskemål i hög grad ska vara styrande. Den vuxenutbildning som bedrivs inom ramen för kommunal vuxenutbildning (komvux) och vuxenutbildning för utvecklingsstörda (särvox) spelar en väsentlig roll i det livslånga lärandet. I dag har vuxna rätt att få en utbildning som motsvarar grundskolan och den obligatoriska särskolan. Kommunerna är skyldiga att se till att de kommuninvånare som har rätt till utbildningen och önskar delta i den får det. För vuxenutbildning på gymnasial nivå finns i dag inga garantier för att den enskilde kan få den utbildning han eller hon behöver t.ex. för att slutföra en gymnasial yrkesutbildning eller bli behörig till högskolestudier eller eftergymnasial yrkesutbildning.

Många vuxna saknar formell gymnasiekompetens. Enligt Statistiska centralbyråns utbildningsstatistik saknar ca 306 000 personer i åldern 25–64 år formell nioårig grundskoleutbildning, ca 800 000 personer har högst nioårig grundskoleutbildning och ca 1,4 miljoner personer har högst tvåårig gymnasieutbildning. Dessa personer kan därigenom ha svårigheter att komma ut i arbetslivet, behålla en anställning, konkurrera om ett nytt arbete eller påbörja en högskoleutbildning eller en annan eftergymnasial utbildning.

Av elever i år 1 i gymnasieskolan hösten 2001 fick 76,0 procent slutbetyg inom fyra år. Motsvarande andel för de som började hösten 1998, hösten 1999 och hösten 2000 var 72,5, 73,6 respektive 75,1 procent. Kvinnor fullföljde utbildningen i högre utsträckning än män (78,9 procent jämfört med 73,3 procent). Bland elever med utländsk bakgrund var fullföl-

jandegraden för 2001 års nybörjare 64,6 procent, att jämföra med elever med svensk bakgrund där andelen var 78,0 procent.

Regeringen har den 1 februari 2007 tillsatt en särskild utredare som ska lämna förslag till en framtida struktur för gymnasieskolans studievägar (dir. 2007:8). Utredaren ska bl.a. se över gymnasieskolans nationella program och inriktningar och lämna förslag på vilka program och inriktningar som bör finnas. Det ska finnas tre olika huvudinriktningar inom gymnasieskolan som var och en ska leda till gymnasieexamen:

- studieförberedande program som ger grundläggande behörighet till högskolan,
- yrkesförberedande program, och
- lärlingsutbildning.

Riksdagen har den 7 juni 2007 fattat beslut om regeringens proposition Vagar till högskolan för kunskap och kvalitet (prop. 2006/07:107, bet. 2006/07:UbU17, rskr. 2006/07:202) vilket innebär att likvärdiga krav ska ställas på betygsunderlag för dem som söker en högskoleutbildning oavsett om de sökande kommer från gymnasieskolan eller från gymnasial vuxenutbildning och oavsett ålder. Från den 1 januari 2010 utgör slutbetyget underlag för behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå. Som alternativ till betyg ska möjligheten alltid finnas att få kunskaper som förvärvats på annat sätt än genom formell utbildning validerade vid ansökan till högre utbildning och i förekommande fall tillgodoräknade inom ramen för en utbildning.

Av nuvarande bestämmelser framgår att ett slutbetyg från gymnasial vuxenutbildning förutom betyg i kärnämneskurser får innefatta betyg i såväl yrkesinriktade kurser som kurser med enbart teoretiskt innehåll. Detta innebär att en vuxen i praktiken kan kombinera en yrkesinriktad utbildning med en utbildning som ger behörighet till högskolestudier i ett och samma betygsdokument.

Regeringen har den 8 mars 2007 tillsatt en utredning om införande av en fristående vuxenutbildning, bl.a. i syfte att bättra

kunna möta de behov som vuxna har av utbildning och kompetensutveckling (dir. 2007:32).

Behovet av en utredning

Nya krav

Insatser bör göras för att stärka vuxenutbildningen så att denna formella del i ett livslångt lärande i högre grad blir tillgänglig för vuxna även på gymnasial nivå. Detta ställer krav på strategiska behovsanalyser på kommunal och regional nivå.

Vuxna bör ha en större möjlighet att delta i gymnasial utbildning som ger grundläggande behörighet till högskoleutbildning. Vuxna ska alltid inom komvux kunna läsa sådana kurser som krävs för grundläggande behörighet till utbildning på universitet och högskolor, förutsatt att de inte redan har lägst betyget Godkänt på kurserna. Personer som läst en kurs i gymnasieskolan, gymnasial vuxenutbildning eller motsvarande och fått lägst betyget Godkänt ska således inte ha rätt att läsa samma kurs igen för att få ett högre betyg. Däremot ska det även fortsättningsvis finnas möjlighet att genomgå provning för att få ett nytt betyg.

Även vuxna som tillhör målgruppen för gymnasial särsvux bör ha rätt till utbildning motsvarande gymnasiesärskolan, dvs. gymnasial särsvux. Det är en rättvisefråga att även vuxna med utvecklingsstörning har rätt till gymnasial utbildning. Gymnasial särsvux fyller en viktig funktion för den enskildes personliga utveckling och kan stärka vuxnas deltagande i samhällslivet. Gymnasial särsvux kan även ge deltagarna yrkesutbildning och därmed förbättra deras möjligheter att få ett arbete eller behålla sitt arbete.

Att ha en gymnasieutbildning är en nödvändighet inom många yrken i dag. En ökad andel av befolkningen som uppnått gymnasiekompetens innebär att antalet personer som kan få ett arbete eller fortsätta till högskolan blir större. En reformerad gymnasieskola med tre utbildningsvägar kan innebära att inte alla som erhållit en examen från gymnasieskolan uppnår grundläggande behörighet till högskolestudier. Gymnasieutredningen (U 2007:01) kommer att lämna förslag om den närmare utform-

ningen av den nya gymnasieskolan med tre huvudinriktningar, studieförberedande program, yrkesförberedande program och lärlingsutbildning. Avsikten är att elevers olika intressen och behov på ett bättre sätt ska tas till vara så att fler elever fullföljer den utbildning de påbörjat. Alla elever ska ha möjlighet att läsa in de kurser eller ämnen som krävs för grundläggande behörighet till högskolan. En ökad fokusering på karaktärsämnena inom yrkesförberedande program och lärlingsutbildning medför att elever från dessa utbildningar inte automatiskt får grundläggande behörighet till högskolan. Det är emellertid viktigt att de formella systemen för ett livslångt lärande inte innehåller återvändsgränder för den enskilde. De ungdomar som under sin tid i gymnasieskolan inte läst kurser som särskilt krävs för grundläggande behörighet utgör en grupp som ska garanteras möjlighet att göra detta inom t.ex. den gymnasial vuxenutbildningen.

För de personer som saknar en gymnasial utbildning som ger behörighet till högskoleutbildning bör det finnas en lagstadgad rätt att delta i gymnasial vuxenutbildning. En person som tillhör personkretsen för utvecklingsstörda och som inte har en utbildning motsvarande gymnasiesärskolan bör ha en sådan rätt till gymnasial särvox.

Statens styrning

Staten har ett antal instrument för att styra omfattningen och inriktningen av den kommunala vuxenutbildningen. Ett instrument är riktade statsbidrag i form av totalfinansiering eller stimulansbidrag, som i båda fallen kan villkoras. Det kan även handla om utformning av en rättighets- eller skyldighetslagstiftning med olika ambitionsnivåer i kombination med generella statsbidrag och kommunal utjämning. Angivande av kvalitativa och/eller kvantitativa mål i föreskrifter är ett annat instrument. I nuvarande styrning av vuxenutbildningen som helhet blandas dessa styrformer. För grundläggande vuxenutbildning och grundläggande särvox finns en rättighets- och skyldighetslagstiftning. För gymnasial vuxenutbildning, påbyggnadsutbildning och gymnasial särvox finns en skyldighetslagstiftning.

Dessutom finns ambitiösa mål på nationell nivå. Staten stöder också genom ett riktat statsbidrag vissa påbyggnadsutbildningar. Inom området utbildningspolitik ingår även studiestödet som har en statlig finansiering.

Regeringen har markerat sina ambitioner i fråga om vuxenutbildningen genom att tillsätta den ovan angivna utredningen om en fristående vuxenutbildning, Skolmyndighetsutredningen (dir. 2007:28) och Yrkeshögskoleutredningen (dir. 2007:50).

En rätt till utbildning kan beskrivas i många olika termer. Det kan handla om kriterier av olika slag, t.ex. avseende tidsfrister, preciserings- vad gäller vilka kurser rättigheten avser, syften och mål, definitioner av målgrupper eller individuella behov, avgränsande av behörigheter eller begränsningar av utbildningens innehåll eller dess omfattning i gymnasiepoäng eller i tid.

Uppföljning är också ett nationellt styrmedel. Kunskapen om deltagarna i gymnasial vuxenutbildning och gymnasial särvux är dock begränsad i dag. Den nationella uppföljningen lämnar inte regelbundet fullständiga svar på frågor om deltagarnas syfte med utbildningen, vilka utbildnings- eller yrkesbakgrunder de har eller effekterna av utbildningen. Det är oklart vart de studerande tar vägen efter studierna inom komvux.

En annan faktor som påverkar den enskildes behov av vuxenutbildning är de förändringar av regelverket som har gjorts vad gäller tillträdet till högskolan. Bl.a. införandet av meritpoäng och meritkurser kan påverka den enskildes behov och val av kurser inom den gymnasiala vuxenutbildningen.

Uppdraget

En arbetsgrupp ska undersöka och lämna alternativa förslag på hur en rättighet för vuxna att ta del av gymnasial vuxenutbildning och gymnasial särvux kan utformas. Utgångspunkten ska vara att den enskilde alltid ska ha rätt att studera inom komvux för att uppnå grundläggande behörighet att delta i högskoleutbildning. Arbetsgruppen ska därutöver belysa effekterna av om

rättigheten också skulle omfatta studier för att uppnå särskild behörighet för högskolestudier.

Förslagen ska bl.a. grundas på en analys av deltagarna i gymnasial vuxenutbildning och gymnasial sär vux vad gäller ålder, kön, utbildningsbakgrund, studiernas omfattning och innehåll och eventuell bosättnings tid i Sverige samt en uppföljning av deltagarnas sysselsättning efter studierna. Vidare ska effekterna av ändrade tillträdesregler till högskolan, eventuella förslag rörande införandet av en yrkeshögskola samt Gymnasieutredningens förslag analyseras och belysas samt utgöra underlag för de förslag som lämnas. En analys av effekterna av de insatser och ändringar som görs för en bättre måluppfyllelse i gymnasieskolan ska också utgöra ett underlag för arbetsgruppens förslag. I detta sammanhang ska arbetsgruppen beakta om förslagen påverkar incitamenten för ungdomar att fullfölja sin utbildning i gymnasieskolan.

Effekterna på kommunal nivå då det gäller vuxenutbildningens innehåll samt i kvalitativt, ekonomiskt och kvantitativt avseende ska belysas. Även effekter av betydelse för individens försörjning, exempelvis vad avser studiestödet, och eventuella effekter vad avser olika statliga ersättningar ska beskrivas.

I uppdraget ingår att utarbeta förslag till de lag- och förordningstexter om bl.a. den enskildes rättighet och huvudmannens skyldighet som behövs för att genomföra arbetsgruppens förslag om en rätt till gymnasial utbildning för vuxna.

Arbetsgruppen ska även redovisa om och i så fall hur ett samarbete på regional nivå kan öka möjligheterna för kommunerna och landstingen att tillgodose den enskildes behov.

Fullständiga kostnadsberäkningar ska lämnas.

Arbetsmetod och redovisning av uppdraget

Arbetsgruppen ska samråda med berörda myndigheter och organisationer, inklusive Sveriges Kommuner och Landsting. Samråd ska även ske med utredningen om en fristående vuxenutbildning,

Gymnasieutredningen och Yrkeshögskoleutredningen samt med övriga relevanta utredningar inom utbildningsområdet. Arbetsgruppen ska hålla sig informerad om lagstiftningsarbete av betydelse för uppdraget som pågår inom Utbildningsdepartementet.

Arbetsgruppen ska redovisa sitt uppdrag i en tryckt departementspromemoria senast den 30 september 2008.